

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 9.12.2022
COM(2022) 709 final

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

o kulturni razsežnosti trajnostnega razvoja v ukrepih EU

Vsebina

1. Ozadje	1
2. Krepitev medsebojnega delovanja kulturnih politik in trajnostnega razvoja	2
3. Kultura in cilji trajnostnega razvoja v politikah in programih EU	4
A. Kulturna politika	4
B. Regionalna in mestna politika	10
C. Notranje zadeve in notranja varnost	12
D. Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje	13
E. Pravosodje, pravice potrošnikov in enakost spolov	14
F. Novi evropski Bauhaus in njegova horizontalna razsežnost za trajnostnost, ki temelji na kulturi	15
G. Mednarodno partnerstvo in razvojna politika EU	16
H. Sosedstva in širitvena politika	18
I. Izobraževalna in mladinska politika	19
J. Politike na področju enotnega trga in industrije	20
K. Raziskave in inovacije	21
L. Digitalno gospodarstvo in družba	24
M. Podnebni ukrepi in okoljska politika	25
N. Kmetijska politika	27
O. Obrambna industrija in vesoljske politike	27
P. Mehanizem Unije na področju civilne zaščite	29
4. Sklepi: pot naprej	30

1. OZADJE

Cilji trajnostnega razvoja so povezani z več področji politike. Evropska komisija je v celoti zavezana uresničevanju vseh razsežnosti trajnostnega razvoja¹. V zvezi z vlogo kulture je Komisija kulturno razsežnost trajnostnega razvoja poudarila v novi evropski agendi za kulturo iz leta 2018², pri čemer se je zavezala njeni uporabi, da bi prispevala k izvajanju agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030³.

Svet je v svoji resoluciji o kulturni razsežnosti trajnostnega razvoja⁴ iz decembra 2019 potrdil zavezanost držav članic trajnostnosti ter celovitemu in hitremu izvajanju agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030. Delovni načrt za področje kulture 2019–2022 Sveta⁵ je bil nato maja 2020

¹ Delovni dokument služb Komisije (2020), *Delivering on the UN's Sustainable Development Goals – A comprehensive approach* (Uresničevanje ciljev ZN za trajnostni razvoj – celovit pristop).

² [COM\(2018\) 267 final](#).

³ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

⁴ UL C 410, 6.12.2019.

⁵ [Sklepi Sveta o spremembi delovnega načrta za področje kulture \(2019–2022\)](#).

spremenjen tako, da kot dodatno prednostno nalogo vključuje „kulturo kot gonilo trajnostnega razvoja“. V delovnem načrtu sta v okviru te prednostne naloge določena dva ustrezna ukrepa: (i) skupina strokovnjakov držav članic za odprto metodo koordinacije (OMK) za kulturno razsežnost trajnostnega razvoja, ki je bila ustanovljena leta 2021 in je septembra 2022 predložila svoje poročilo⁶, ter (ii) poziv Komisiji, naj predstavi akcijski načrt v zvezi s kulturno razsežnostjo trajnostnega razvoja.

S tem poročilom se Komisija odziva na ta poziv. V poročilu se zavzema za **pristop politike EU h kulturni razsežnosti trajnostnega razvoja, ki temelji na močnejši in skladnejši povezavi med kulturnimi politikami in izvajanjem ciljev trajnostnega razvoja v vseh pobudah, programih in ukrepih EU ter po različnih sektorjih.**

Poročilo vsebuje pregled politik in programov EU, ki krepijo medsebojno delovanje kulture in trajnostnega razvoja, ter opredeljuje ukrepe, ki jih je sprejela ali načrtuje Komisija, da bi kultura postala gonilo ali spodbujevalka agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030. Vključuje tudi strateške medsektorske pobude, kot je misija programa Obzorje Evropa za podnebno nevtralna in pametna mesta⁷ ali novi evropski Bauhaus⁸, ki prežemajo več področij in programov politike.

Vse večja je zahteva po popolnem in dejanskem priznavanju kulture kot ključnega sektorja, ki prispeva k ciljem trajnostnega razvoja in trajnostnemu okrevanju Evrope po krizi zaradi COVID-19. V vzporednem procesu skupine OMK, ki ga zaznamuje tesno sodelovanje z Unescom in mednarodnimi akterji⁹, se je potrdila potreba po okrepljenem učinkovitem sodelovanju med nacionalnimi organi in sistemi ter organi in sistemi EU in ZN.

Razprava in rezultati konference MONDIACULT 2022¹⁰, tj. Unescove konference o kulturnih politikah in trajnostnem razvoju, ki je potekala od 28. do 30. septembra 2022 v Mehiki, so pomenili dodaten navdih in informacije za razprave o prihodnosti ciljev trajnostnega razvoja ter dodaten zagon za razmislek o pomembnejši vlogi kulture v strategijah trajnostnega razvoja. To poročilo prispeva k temu procesu razmisleka in temelji na ambicijah izjave o kulturi s konference.

2. KREPITEV MEDSEBOJNEGA DELOVANJA KULTURNIH POLITIK IN TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

Med najpomembnejšimi strateškimi ukrepi EU za uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja je notranja kulturna razsežnost, čeprav ni posebnega sklicevanja na kulturo. Na primer **korenito preobrazbene politike in ključne strategije EU, kot sta evropski zeleni dogovor in splošni pristop k pripravi Evrope na digitalno dobo, kot je predstavljen z diagramom spodaj, temeljijo na močnem prispevku kulturnih in ustvarjalnih sektorjev** ter njihovi raznolikosti na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. Namen tega poročila je, da to razumevanje postane oprijemljivo.

⁶ Poročilo skupine OMK, *Stormy times: Nature and humans – cultural courage for change* (Viharno obdobje: Narava in ljudje – kulturni pogum za spremembe): <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/0380f31c-37c9-11ed-9c68-01aa75ed71a1>.

⁷ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/climate-neutral-and-smart-cities_en

⁸ Novi evropski Bauhaus je ustvarjalna, sodelovalna in transdisciplinarna pobuda, ki **evropski zeleni dogovor** povezuje z našimi življenjskimi prostori in izkušnjami: https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en.

⁹ Leto 2021 je bilo razglašeno za mednarodno leto ustvarjalnega gospodarstva za trajnostni razvoj.

¹⁰ <https://www.unesco.org/en/mondiacult2022>

Poleg tega bi bilo treba, kot je poudarjeno v priporočilih skupine OMK za kulturno razsežnost trajnostnega razvoja in skupine OMK za odpornost kulturne dediščine na podnebne spremembe¹¹, **kulturo in kulturne politike bolj sistematično uporabljati za reševanje glavnih sodobnih vprašanj, povezanih s podnebnimi spremembami** in cilji evropskega zelenega dogovora. Cilj podnebne nevtralnosti v okviru misije Obzorje Evropa za podnebno nevtralna in pametna mesta na primer spodbuja udeležbo državljanov, vključenost in socialne inovacije.

Pripravljalne razprave pred konferenco MONDIACULT, ki so potekale na petih tematskih področjih¹², so prav tako prispevale k boljšemu razumevanju **notranje in medsektorske kulturne razsežnosti trajnostnega razvoja ter potrebe po bolj strateškem pristopu h kulturi in trajnostnemu razvoju za prihodnost**. Ta zaveza je potrjena v končni izjavi konference MONDIACULT. Poziva k nadaljnjim ukrepom za okrepitev okvirov javne politike, in sicer z večjo umeščenostjo kulture v strategije trajnostnega razvoja na svetovni ravni in v vseh razsežnostih ciljev trajnostnega razvoja na področju **družbenega, gospodarskega in okoljskega razvoja**. Z istim namenom je skupina OMK za kulturno razsežnost trajnostnega razvoja preučila te tri razsežnosti, pri čemer odločno zagovarja splošno temo **ponovnega vzpostavljanja odnosa med človekom in naravo ob hkratni uporabi premalo izkoriščane moči kulture**¹³.

¹¹ Poročilo skupine OMK, *Strengthening cultural heritage resilience for climate change* (Krepitev odpornosti kulturne dediščine na podnebne spremembe): <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4bfcf605-2741-11ed-8fa0-01aa75ed71a1/language-en>.

¹² Vlaganje v kulturo in ustvarjalnost za ustvarjanje delovnih mest in socialno-ekonomski razvoj, spodbujanje kulturne raznolikosti v digitalnem okolju in spodbujanje statusa umetnikov, varovanje in spodbujanje raznolikosti kulturne dediščine za socialno vključenost, dialog in mir, krepitev strategij med kulturo in izobraževanjem za razvoj in trajnostnost, osredotočena na človeka, regionalno in globalno partnerstvo za kulturo in trajnostni razvoj.

¹³ Po podatkih Eurostata znaša evidentirana vrednost izvoza in uvoza kulturnih dobrin približno 1 % skupne vrednosti izvoza in uvoza (zunaj EU) vseh dobrin v EU. V absolutnem smislu je leta 2020 izvoz kulturnih dobrin zunaj EU znašal 17,5 milijarde EUR, uvoz takih dobrin v EU pa 16 milijard EUR. Statistika EU o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC), ki vključuje podatke o socialni in kulturni udeležbi, bo na voljo v drugi polovici leta 2023. Eurostat zbira statistične podatke v zvezi s kulturnim sektorjem v posebnem oddelku na svojem spletišču (Pregled – Kultura).

Pregled pristopa Komisije k izvajanju ciljev trajnostnega razvoja¹⁴

3. KULTURA IN CILJI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA V POLITIKAH IN PROGRAMIH EU

Kulturna razsežnost trajnostnega razvoja se spodbuja v okviru številnih politik in programov EU (A–O) V tem oddelku so za vsako politiko EU opisani ustrezen okvir politike in glavne prednostne naloge, pa tudi strateški ukrepi ali pobude. Cilj je spodbuditi družbene spremembe ter ublažiti posledice zelenega in digitalnega prehoda.

A. Kulturna politika

Okvir politike in glavne prednostne naloge

Ukrepi EU na področju kulture neposredno prispevajo k vsem razsežnostim ciljev trajnostnega razvoja v skladu s strateškimi smernicami iz glavnih okvirnih dokumentov:

- **Nove evropske agende za kulturo,**
- **Evropskega okvira ukrepanja na področju kulturne dediščine¹⁵,**
- večletnih **delovnih načrtov za področje kulture** ali, v zvezi z zunanjim ukrepanjem, skupnega sporočila *Oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave¹⁶* iz leta 2016 in *sklepov Sveta o strateškem pristopu EU k mednarodnim kulturnim odnosom in okviru za ukrepanje¹⁷* iz leta 2019.

Ukrepi politike EU in sodelovanja na tem področju so osredotočeni na izkoriščanje moči kulture in kulturne raznolikosti za socialno kohezijo in dobrobit, in sicer s:

¹⁴ Delovni dokument služb Komisije (2020), *Delivering on the UN's Sustainable Development Goals – A comprehensive approach* (Uresničevanje ciljev ZN za trajnostni razvoj – celovit pristop).

¹⁵ Evropski okvir ukrepanja na področju kulturne dediščine: <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1>.

¹⁶ JOIN(2016) 29 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=JOIN%3A2016%3A29%3AFIN>.

¹⁷ UL 2019/C 192/04.

- spodbujanjem kulturne udeležbe, mobilnosti umetnikov in zaščite zaposlenih na področju kulturne dediščine,
- spodbujanjem delovnih mest in rasti v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih z umetnostjo in kulturo v izobraževanju ter spodbujanjem znanj in spretnosti ter inovacij v kulturi,
- krepitevijo mednarodnih kulturnih povezav s kulturo za spodbujanje trajnostnega razvoja in miru.

Potreba po ohranjanju in spodbujanju notranje vrednosti kulture in umetniškega izražanja je poudarjena tudi v vodilnih dokumentih EU o kulturni politiki. Vendar je še vedno mogoče okrepiti strateški okvir za sodelovanje in oblikovanje politik EU na področju kulture (kot je poudarjeno v poročilu Komisije o delovnem načrtu za področje kulture 2019–2022¹⁸) in poudariti kulturno razsežnost trajnostnega razvoja.

Kar zadeva financiranje, **program Ustvarjalna Evropa**¹⁹ za obdobje 2021–2027, ki je edini program EU, usmerjen v kulturne in ustvarjalne sektorje, v vseh treh sklopih podpira zavezanost EU ciljem trajnostnega razvoja ZN, zlasti njihovo kulturno razsežnost. Program Ustvarjalna Evropa vlaga v ukrepe, ki krepijo kulturno raznolikost ter se odzivajo na potrebe kulturnih in ustvarjalnih sektorjev. **Ozelenitev in vključenost sta horizontalni prednostni nalogi celotnega programa**, poteka pa tudi razmislek o ozelenitvi programa Ustvarjalna Evropa. Program Ustvarjalna Evropa prispeva k oprijemljivosti zelenega dogovora z nagrajevanjem kulturnih projektov, ki strateško obravnavajo trajnostne in okoljske vidike, ter v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih.

Sklop KULTURA programa zajema pobude na področju kulturnih in ustvarjalnih sektorjev, na primer pobude, ki spodbujajo čezmejno sodelovanje, platforme, mreže in književno prevajanje. Med njimi so mehanizmi za zagotovitev, da kulturni in ustvarjalni sektorji omogočajo raznolikost, vključenost in enakost za vse ter prispevajo k podnebnim ukrepom. Razpisi v okviru programa za obdobje 2021–2027, ki podpirajo evropske mreže in projekte sodelovanja, kot posebno prednostno nalogo vključujejo **prispevek projektov k agendi za trajnostni razvoj**. Prejšnji program (2014–2020) je v okviru *sklopa KULTURA* utiral pot spodbujanju praks na lokalni ravni in trajnostnih praks²⁰. Podprl je številne projekte na področju enakosti spolov, trajnostnosti in digitalizacije²¹. Ti so pripomogli k ublažitvi vpliva dejavnosti sektorjev na okolje, spodbujanju trajnostnega mestnega in podeželskega okolja, oblikovanju nove vizije za prihodnost in izboljšanju ozaveščenosti. Obravnavajo globalna vprašanja na lokalni in regionalni ravni, med drugim: zdravje in dobrobit²², enakost spolov²³, modele proizvodnje in porabe

¹⁸ [COM\(2022\) 317 final](#).

¹⁹ [Ustvarjalna Evropa](#).

²⁰ V okviru programa Ustvarjalna Evropa se financirajo številni dobri primeri ukrepov, osredotočenih na trajnostnost. Mreža Culture Action Europe je na primer v partnerstvu z mednarodno organizacijo United Cities in lokalnimi upravami pripravila program „Culture in Sustainable Cities. Learning with Culture 21 Actions“ (Kultura v trajnostnih mestih. Učenje z orodjem Culture 21 Actions). Namen navedenega programa je mestom zagotoviti priložnosti za udeležbo v učenem procesu, da bi lahko ocenila, načrtovala in izvajala kulturne politike, ki prispevajo k lokalnemu trajnostnemu razvoju.

²¹ Za več informacij glej brošuro, ki je na voljo na naslovu: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/aebc62b7-8fa5-11ec-8c40-01aa75ed71a1/language-en>.

²² Namen projekta „Birth Cultures“ je bil na primer ohranitev in prenos tradicionalnega znanja in praks na področju rojevanja in materinstva v okviru evropske nematerialne kulturne dediščine. Pokazal je, da ima lahko kultura učinek vzvoda na udeležbo državljanov pri vprašanih javnega zdravja.

²³ Številni financirani projekti, kot je „Keychange“, si prizadevajo za prestrukturiranje kulturnih sektorjev, da bi se dosegli popolna enakost spolov, enako plačilo, enaki delovni pogoji in prepoznavnost žensk, zaposlenih v sektorju.

(hrane)²⁴, onesnaževanje vode²⁵, trajnostna stanovanja²⁶ ter zmanjšanje neenakosti med mestnimi in podeželskimi območji²⁷.

V sklop *KULTURA* sedanjega programa je bil dodan nov sektorski pristop, da bi se **okrepila trajnostnost določenih sektorjev** (kulturna dediščina, arhitektura, glasba, knjižni sektor, oblikovanje, moda in kulturni turizem) ter se jim med drugim pomagalo, da postanejo okolju prijaznejši, odpornejši in bolj vključujoči. Ta sklop podpira tudi pobudo **Evropske prestolnice kulture**, katere cilj je spodbujanje raznolikosti kultur v Evropi, poudarjanje njihovih skupnih elementov in spodbujanje prispevka kulture k dolgoročnemu razvoju mest. Mesta, ki prejmejo naziv, svoj projekt vključijo v svojo splošno strategijo, v svoja prizadevanja pa vse bolj vključujejo trajnostne vidike, kot je spodbujanje okolju prijaznejših kulturnih praks.

Na zunanji ravni **platforma za kulturne povezave** podpira sodelovanje med evropskimi in globalnimi kulturnimi in ustvarjalnimi sektorji, tako da povečuje zmogljivost delegacij EU po vsem svetu (cilj trajnostnega razvoja 17 – partnerstva za cilje) za sodelovanje s kulturnimi izvajalci in obravnavanje ključnih izzivov s kulturo (cilj trajnostnega razvoja 8 – dostojno delo in gospodarska rast ter cilj trajnostnega razvoja 11 – trajnostna mesta in skupnosti). Platforma organizira tudi letni program „Global Cultural Relations“, ki združuje 40 mladih kulturnih voditeljev in kulturnih delavcev z vsega sveta (cilj trajnostnega razvoja 10 – zmanjšanje neenakosti in cilj trajnostnega razvoja 5 – enakost spolov).

Na **medijskem in avdiovizualnem** področju sta se v okviru programa Ustvarjalna Evropa za obdobje 2021–2027 uvedli dve horizontalni prednostni nalogi: ozelenitev avdiovizualne industrije ter raznolikost in vključenost avdiovizualnega sektorja. Ozelenitev in raznolikost sta bili vključeni v razpise za zbiranje predlogov v okviru vseh shem *sklopa MEDIA* programa Ustvarjalna Evropa. Vložniki bi morali predstaviti strategijo za svoje ozelenitvene prakse ter strategijo za spodbujanje raznolikosti in vključenosti v svojih dejavnostih. Te strategije so ocenjene v okviru meril za oddajo. Projekti, izbrani v okviru delovnih programov za leti 2021 in 2022, so pokazali, kako avdiovizualna podjetja in organizacije obravnavajo te prednostne naloge politike. Med izbranimi projekti velja omeniti „TheGreenShot“, prvo digitalno rešitev z vmesnikom v realnem času za povezovanje filmskih komisij s produkcijami, ki snemajo v njihovi regiji ali mestih, ter zeleno listino za festivale, ki je bila podprta v okviru festivalskega mrežnega razpisa iz leta 2022 in ki jo je sprožila mreža festivalov Moving Images Open Borders. Listina je orodje za izračun ogljičnega odtisa festivalov za ozaveščanje na eni strani in določanje skupnih ciljev glede trajnostnosti.

Poleg tega *medsektorski sklop programa* podpira nadnacionalno sodelovanje na področju politike in prispeva k izvajanju **pobude novega evropskega Bauhauasa** za okrepitev zelene razsežnosti programa.

²⁴ V okviru projektov, kot so „Creative food Cycles“, „The Table and the territory“ in „The Mediterranean garden“, so se raziskovali novi modeli proizvodnje, distribucije in porabe hrane ter ustvarjali prototipi teh modelov, pri čemer se je raziskovala alternativa uveljavljeni verigi proizvodnje hrane. Na ta način se je ozaveščalo o izgubi biotske raznovrstnosti.

²⁵ Namen projekta „Universal Sea – Pure or plastic“ je bil pokazati priložnosti za srečanje umetnosti in podjetništva ob hkratnem spodbujanju ustvarjalnih rešitev za epidemijo plastike v morjih in oceanih.

²⁶ Mreža Sveta arhitektov Evrope si prizadeva za cenovno dostopna in kakovostna stanovanja na evropski ravni. Mreža s svojo sposobnostjo lobiranja, geografsko razpršenostjo in obsežnim delom na področju politik prispeva k spodbujanju skupnega dobrega in kakovosti življenja ter postavlja ljudi in naravo v središče stanovanjskega in mestnega razvoja v Evropi in na nacionalni ravni.

²⁷ Projekt „Smoties – Creative works with small and remote places“ uporablja metodologije oblikovalskega načina razmišljanja za preobrazbo oddaljenih evropskih krajev v kraje, prijetnejše za življenje, tako da v razvoj kulturnih in ustvarjalnih dejavnosti vključuje lokalne prebivalce. Projekt „Cultures for resilience“ krepi ukrepe številnih akterjev (državljanov, uprav, lokalnih združenj), ki obravnavajo vprašanja okoljske odpornosti in odpornosti mest.

Nov pilotni projekt Evropskega parlamenta za **vozišče evropske dediščine** bo prispeval tudi k zelenemu prehodu ter boju proti podnebnim spremembam in degradaciji okolja²⁸.

Strateški ukrepi ali ključni primeri

- Delo pod vodstvom Komisije glede statusa in **delovnih pogojev umetnikov ter zaposlenih v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih** (študija EU, dialog in poročilo Glasovi kulture, prihodnje poročilo in priporočila skupine strokovnjakov držav članic za OMK v letu 2023), ki je namenjeno obravnavi ključnih vprašanj, od statusa umetnikov, pravičnosti in javne podpore ter regulativnega okolja in socialne varnosti do tem, kot so razvoj znanj in spretnosti ter svoboda umetniškega izražanja.
- Ukrepi glede **podnebnih sprememb in kulturne dediščine**. Komisija je organizirala delo skupine strokovnjakov držav članic za [krepitev odpornosti proti podnebnim spremembam na področju kulturne dediščine](#). Poročilo skupine je bilo objavljeno septembra 2022. V njem so opredeljene dobre prakse ter inovativni ukrepi za zaščito materialne in nematerialne kulturne dediščine v povezavi s podnebnimi spremembami. To vključuje priporočila glede prispevka, ki ga lahko kulturna dediščina da k blažitvi podnebnih sprememb in boju proti njim v skladu s cilji zelenega dogovora. Komisija je začela tudi **študijo o ozelenitvi programa Ustvarjalna Evropa**. Njen cilj je preučiti, kako bi lahko v program vključili okoljske, trajnostne in sorazmerne ukrepe, da bi se povečal njegov prispevek k vključevanju podnebnih ukrepov in biotske raznovrstnosti.
- Ukrepi za obravnavanje **učinkov digitalne preobrazbe na kulturno in umetniško raznolikost**, tj. poslovnih modelov, odnosov z občinstvom ter spremembe načina zasnove, produkcije in potrošnje. Ob koncu leta 2021 je Komisija začela sodelovati s strokovnjaki, da bi preučila možnost prostovoljnih smernic za zbiranje in upravljanje podatkov o **digitalnem občinstvu**, s posebnim poudarkom na uprizoritvenih umetnostih in kulturni dediščini. V poročilu z naslovom *(Re)-Engaging digital audiences – Improving Audience Data* ((Ponovna) vključenost digitalnega občinstva – izboljšanje podatkov o občinstvu) iz junija 2022²⁹ so upoštewane izkušnje, pridobljene pri praksah, povezanih s COVID-19. Poleg tega se je v strokovni skupini za kulturno dediščino³⁰ razpravljalo tudi o **digitalizaciji in kulturni dediščini** s poudarkom na digitalnem učenju iz izkušenj zaradi COVID-19. Skupina je obravnavala izkušnje s krepitvijo zmogljivosti za predstavitev razstav, izobraževalnih programov in artefaktov na splet ter vprašanje kulturne utrujenosti na spletu, ki jo doživlja občinstvo.
- Pobuda Komisije **Glasba premika Evropo** je še en primer, ki podpira socialno in gospodarsko razsežnost trajnostnega razvoja. Namen te pobude je okrepiti največje adute glasbenega sektorja: ustvarjalnost, raznolikost in konkurenčnost. Njeni posebni cilji so spodbujanje ustvarjalnosti in inovacij, zaščita in širitev raznolikosti evropske glasbe, pomoč sektorju pri prilagajanju digitalizaciji in podpora njegovi trajnostnosti, zlasti po krizi zaradi COVID-19. Komisija si v okviru pobude Glasba premika Evropo prizadeva za celovit pristop, ki zajema ciljno usmerjeno financiranje EU (v okviru programa Ustvarjalna Evropa in zunaj njega), podporo politiki, zakonodajo ter dialog o potrebah in izzivih glasbenega sektorja Evrope. Več nedavnih razpisov je bilo osredotočenih na ukrepe, povezane s trajnostnostjo. Od leta 2023 bo pobuda Glasba premika Evropo spodbujala trajnostno distribucijo glasbe.

²⁸ Razpis za zbiranje predlogov, objavljen v okviru pilotnega projekta, vključuje naslednjo prednostno nalogo: prispevanje k zelenemu prehodu ter boju proti podnebnim spremembam in degradaciji okolja: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/pppa-cult-2022-euheritagehub;callCode=null;freeTextSearchKeyword=;matchWholeText=true;typeCodes=1>.

²⁹ <https://voicesofculture.eu/2022/06/02/brainstorming-report-re-engaging-digital-audiences-challenges-and-opportunities/>

³⁰ [Strokovna skupina za kulturno dediščino | Culture and Creativity \(Kultura in ustvarjalnost\) \(europa.eu\)](#).

- Med drugimi primeri, specifičnimi za sektor, sta projekt **Sustainable Theatres Alliance for Green Environmental Shift** (STAGES – Sustainable Theatre Alliance) in mreža **European Theatre Convention Network**, katerih cilj je strukturiran učinek na sektor in ozelenitev njegove vrednostne verige.
- **Prilagojena shema za umetnike in kulturne delavce za olajšanje njihove čezmejne mobilnosti – Kultura premika Evropo**³¹. Shema, ki dodeljuje nepovratna sredstva za mobilnost projektom posameznikov, ki so namenjeni mednarodnemu sodelovanju, strokovnemu razvoju, koprodukciji in soustvarjanju, pri čemer se umetnice in umetnike ter ustvarjalke in ustvarjalce spodbuja, naj upoštevajo vpliv svoje mobilnosti na okolje in izberejo bolj trajnostna prevozna sredstva. Umetniške rezidence v okviru sheme lahko izvajajo projekte v skladu z vrednotami novega evropskega Bauhausa.
- Orodje **Perform Europe**, ki je bilo uvedeno leta 2021 za podporo inovativni, vključujoči in trajnostni distribuciji ter modelom turnej v sektorju uprizoritvenih umetnosti.
- **Enakost spolov** v kulturi³². Komisija je financirala študijo o razlikah med spoloma v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih, ki je bila objavljena septembra 2020³³. Delovna skupina držav članic za OMK za enakost spolov v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih je junija 2021 predložila svoje končno poročilo, vključno z več priporočili za oblikovalce politik ter kulturne in izobraževalne ustanove³⁴. Predstavniki kulturnih in ustvarjalnih sektorjev so se srečali v okviru strukturiranega dialoga „Glasovi kulture“ ter razpravljali o uravnoteženi zastopanosti spolov v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih, februarja 2020 pa so objavili poročilo³⁵. Poleg tega so bili decembra 2020 sprejeti sklepi predsedstva o enakosti spolov na področju kulture³⁶.
- Ukrepi na področju **kulture in dobrobiti**, pomembno in novo vprašanje, zlasti po krizi zaradi COVID-19. Komisija izvaja pripravljani ukrep Evropskega parlamenta z naslovom „Bottom-up policy development for culture and well-being in the EU“ (Razvoj politike od spodaj navzgor za kulturo in dobrobit v EU). Projekt, ki ga za obdobje enega leta in pol izvaja konzorcij evropskih partnerjev, je osredotočen na posodobitev raziskav o tej temi, evidentiranje najustrežnejših obstoječih praks in krepitev zmogljivosti lokalnih akterjev, da bi kulturo učinkovito uporabljali za krepitev dobrobiti in zdravja, s posebnim poudarkom na duševnem zdravju. Poleg tega je bila nedavno objavljena študija ESPON o kulturni dediščini kot viru družbene dobrobiti v evropskih regijah³⁷. Cilj je razviti vseevropsko metodologijo in teritorialno analizo vplivov kulturne dediščine na družbo, pri tem pa upoštevati vidike, kot sta dobrobit in socialna vključenost. **Kulturna dediščina je ključno sredstvo za preprečevanje kriz in vzpostavljanje miru** (cilj trajnostnega razvoja 16 – Mir, pravičnost in močne institucije). Splošno priznано je, da je namerno uničevanje kulturne dediščine lahko kazalnik ali znanilec prihodnjega množičnega nasilja, saj se uporablja za izbris zgodovine in artefaktov, ki so ključni za kulturo in identiteto prebivalstva. Kadar se namerno uničevanje kulturne

³¹ <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/creative-europe-culture-strand/culture-moves-europe-mobility-for-artists-and-professionals#:~:text=Culture%20Moves%20Europe%20is%20a%20scheme%20that%20supports.It%20is%20part%20of%20Creative%20Europe%E2%80%99s%20Culture%20strand>

³² Komisija podpira enakost spolov v kulturi s programom Ustvarjalna Evropa (na primer s projektom „Keychange“ in programom mentorstva „MEWEM“). Poleg tega morajo financirani projekti na podlagi novega programa Ustvarjalna Evropa za obdobje 2021–2027 ustrezno obravnavati vključevanje in nediskriminacijo s posebnim poudarkom na enakosti spolov.

³³ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/92d621d1-bb99-11ec-b6f4-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-266388294>

³⁴ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/36e9028b-c73b-11eb-a925-01aa75ed71a1/language-en>

³⁵ <https://voicesofculture.eu/2019/05/14/gender-balance-in-the-cultural-and-creative-sectors/>

³⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13097-2020-INIT/en/pdf>

³⁷ <https://www.espon.eu/HERIWELL>

dediščine izvaja sistematično in v velikem obsegu, je v skladu z Rimskim statutom Mednarodnega kazenskega sodišča opredeljeno tudi kot vojni zločin. Uničevanje kulturne dediščine je imelo pomembno vlogo pri sedanjih konfliktih v Siriji, Iraku in Maliju. Med primeri so napadi na svetišča in mavzoleje v Timbuktuju, ki so jih leta 2012 izvedle islamistične skupine v severnih regijah Malija. Sklepi Sveta o **pristopu EU h kulturni dediščini v konfliktih in krizah ter namenskem konceptu EU** zagotavljajo jasen politični in operativni okvir za skladnejši in prepoznavnejši pristop EU h kulturni dediščini za mir (cilj trajnostnega razvoja 16, cilj trajnostnega razvoja 8 – dostojno delo in gospodarska rast, cilj trajnostnega razvoja 11 – trajnostna mesta in skupnosti). Dejansko to pomeni, da se EU zavezuje na konflikte občutljivemu, vključujočemu, enakemu in nediskriminatornemu pristopu. V zvezi s sedanjimi razmerami v Ukrajini Komisija podpira ohranitev ukrajinske kulturne dediščine, tako da zagotavlja nujno zaščitno opremo in podpira digitalno dokumentiranje ukrajinske kulturne dediščine. Komisija podpira tudi ukrajinske umetnike in kulturne delavce. Septembra 2022 je na primer v okviru programa Ustvarjalna Evropa objavila razpis, da bi podprla umetnike zunaj njihove države in kulturne organizacije v Ukrajini ter ukrajinski kulturni sektor srednjeročno pripravila na okrevanje po vojni.

- V okviru pripravljalnega ukrepa z naslovom „**European Spaces of Culture**“ (Evropski prostori kulture) (2019–2023), ki ga izvaja Nacionalni inštitut EU za kulturo (EUNIC), se preskušajo inovativni modeli sodelovanja v mednarodnih kulturnih povezavah (cilj trajnostnega razvoja 17 – partnerstva za cilje, cilj trajnostnega razvoja 10 – zmanjšanje neenakosti), tako da se vzpostavljajo enakovredna partnerstva med evropskimi (člani EUNIC in delegacije EU) in lokalnimi partnerji v državah zunaj EU na področju prečnih prednostnih tem. Ti projekti povezujejo kulturne povezave s trajnostnim razvojem, na primer z zavzemanjem za podnebne ukrepe v Braziliji in Mongoliji (cilj trajnostnega razvoja 13 – podnebni ukrepi), podpiranjem lokalnih kulturnih sektorjev, ki okrevajo po posledicah pandemije, v Tanzaniji in Kamerunu (cilj trajnostnega razvoja 8 – dostojno delo in gospodarska rast), izboljšanjem dostopa do kulture za skupnosti invalidov na Kitajskem in v Urugvaju (cilj trajnostnega razvoja 10 – zmanjšanje neenakosti) ter inovacijami na področju digitalne preobrazbe v Mehiki.

Prihodnji ukrepi:

- morebitna **pobuda Komisije o strateškem okviru EU za kulturo** (na podlagi poziva Sveta v delovnem načrtu EU za kulturo 2023–2026³⁸);
- **študija EU o ozelenitvi programa Ustvarjalna Evropa**, ki bo objavljena leta 2023;
- letno **poročilo o napredku pri izvajanju koncepta kulturne dediščine v konfliktih in krizah**: sestavni del zunanjega delovanja Evropske unije za mir in varnost ter namenski sklepi sveta;
- EU kot častna gostja na **mednarodnem knjižnem sejmu v Guadalajari od 25. novembra do 3. decembra 2023**, na katerem bo eden od glavnih tematskih poudarkov kultura in trajnostni razvoj;
- usposabljanje za razvoj znanj in spretnosti, predvideno za strokovnjake v avdiovizualnem sektorju, da se ocenijo in določijo zelene produkcije. Ozelenitev je tudi eden od stebrov mreže Europa Cinemas, ki bo podpirala inovativne projekte med mini mrežami kinematografov, da bi se spodbudila trajnostnost v sektorju razstav.

³⁸ Resolucija Sveta o delovnem načrtu EU za kulturo za obdobje 2023–2026 z dne 29. novembra 2022; [st15381-en22.pdf \(europa.eu\)](#).

B. Regionalna in mestna politika

Okvir politike in glavne prednostne naloge

Kohezijska politika EU tradicionalno priznava, da so **kulturne naložbe ključni dejavniki teritorialnega razvoja in socialne kohezije**, in sicer zlasti z Evropskim skladom za regionalni razvoj (ESRR). Bogata kulturna dediščina Evrope krepi evropsko identiteto ter spodbuja skupne evropske vrednote, aktivno državljanstvo, vključenost in medkulturni dialog. Kulturni in ustvarjalni sektorji in industrije so bistvenega pomena za regionalno gospodarsko konkurenčnost in privlačnost, hkrati pa je kulturna dediščina ključni element podobe in identitete mest in regij ter pogosto v središču mestnega turizma.

Kohezijska politika EU državam članicam ter regionalnim in lokalnim organom omogoča, da uporabljajo kulturo kot vzvod za teritorialni gospodarski in družbeni razvoj, vključenost ter inovacije, kjer lahko skupnosti in ozemlja notranja domača kulturna sredstva izkoriščajo za povečevanje rasti ob hkratnem zmanjševanju neenakosti. Podpora ESRR kulturi in kulturni dediščini temelji na zamisli o lokalnih integriranih pristopih, ki podpirajo teritorialni in mestni razvoj in socialno vključenost ter spodbujajo javnost k udeležbi.

V obdobju 2021–2027 je kohezijska politika **osredotočena na trajnostnost in digitalno izboljšanje izkušenj na področju kulturne dediščine. Vključuje preobrazbo in prihodnjo odpornost kulturnih in ustvarjalnih sektorjev**, pa tudi napredovanje kulturne dediščine do najvišjih standardov, da bo povezovala socialno vključenost, trajnostnost in državljansko udeležbo skozi kulturo. Kulturni in ustvarjalni sektorji in industrije imajo lahko koristi od naložb v okviru vseh petih ciljev kohezijske politike – tudi z novim posebnim ciljem ESRR³⁹, namenjenim krepitvi vloge kulture pri obravnavanju socialno-ekonomskih izzivov ali v okviru celostnih teritorialnih strategij na podlagi cilja politike 5 – Evropa, ki je bližje državljanom –, in sicer v programih v okviru ciljev stebra „naložbe za rast in delovna mesta ter rast“ in „evropsko teritorialno sodelovanje (Interreg)“. Poleg tega je mogoče kulturo podpirati v okviru posebnega cilja Interreg, zlasti cilja „boljše upravljanje sodelovanja“. **Čezmejno sodelovanje v zvezi s kulturno in naravno dediščino je pogosto koristno, saj so številna območja naravne dediščine po naravi čezmejna.** Čezmejno sodelovanje omogoča celosten in trajnosten pristop, na primer k romarskim potem, trajnostnim potem prek območij naravne dediščine in še veliko več.

Strateški ukrepi in ključni primeri

V tem okviru **obseg financiranja kohezijske politike za podporo kulturni razsežnosti trajnostnega razvoja vključuje naslednje ukrepe.**

- Ukrepi, usmerjeni v kulturni sektor, ki krepijo vlogo kulture in trajnostnega turizma pri gospodarskem razvoju, socialni vključenosti in socialnih inovacijah, ob upoštevanju potrebe po digitalni in zeleni preobrazbi kulture in turizma, odpornosti ter dolgoročni okoljski, socialni in finančni trajnostnosti.
- Ukrepi v zvezi z inovacijami in uporabo novih tehnologij za kulturo; podpora rasti in konkurenčnosti MSP v kulturnem sektorju; razvoj, preskušanje in poskusno izvajanje novih digitalnih storitev, proizvodov in rešitev (npr. za digitalizacijo kulturne dediščine) ali razvoj znanj in spretnosti za pametno specializacijo (če je kultura sektor, izbran v okviru strategije pametne specializacije regije ali države članice).
- Ukrepi za podporo energijski učinkovitosti, obnovljivi energiji, ravnanju z odpadki, krožnemu gospodarstvu, zeleni infrastrukturi in prilagajanju podnebnim spremembam za zmanjšanje okoljskega

³⁹ Kohezijska politika je kot novost v obdobju 2021–2027 uvedla poseben cilj ESRR, ki se osredotoča na krepitve vloge kulture in trajnostnega turizma pri gospodarskem razvoju, socialni vključenosti in socialnih inovacijah v okviru cilja politike 4 „bolj socialna in vključujoča Evropa“, ki ponuja širok obseg podpore ob upoštevanju možnosti financiranja v okviru drugih ciljev kohezijske politike EU.

in podnebne odtisa kulturnih in ustvarjalnih industrij ter kulturnih znamenitosti v skladu z ustreznimi strateškimi okviri.

- Podpora trajnostni prometni infrastrukturi, ki prispeva k trajnostnemu turizmu in dostopu do kulture v okviru ustreznih prometnih načrtov.
- Ukrepi, ki spodbujajo kulturo s strategijami teritorialnega razvoja in razvoja mest, za katere so odgovorni teritorialni organi, vključujejo pa tudi sodelovanje z lokalnimi deležniki in lokalnimi skupnostmi. Za mesta in funkcionalna mestna območja je 8 % sredstev namenjenih trajnostnemu razvoju mest, kjer je lahko glavni dejavnik kultura.
- Izbor 20 predlogov projektov, ki bodo prejeli pomoč in strokovno znanje za navdihujoče lokalne preobrazbene projekte novega evropskega Bauhauusa. Izbrani projekti zajemajo različne teme, kot so obnova stavb/javnih prostorov v duhu krožnosti, ohranjena in preobrazena kulturna dediščina, cenovno dostopne stanovanjske rešitve ter celostna obnova mestnih in podeželskih prostorov⁴⁰.
- Šest inovativnih ukrepov na področju kulture in kulturne dediščine, izbranih v okviru petega razpisa za inovativne urbanistične ukrepe⁴¹.
- Evropska pobuda za mesta – Inovativni urbanistični ukrepi je prvi razpis, ki bo osredotočen na novi evropski Bauhaus, vključno z ohranjanjem in preobrazbo kulturne dediščine.
- Pilotni projekt za zaščito in spodbujanje kulture v najbolj oddaljenih regijah EU⁴² ter čezmorskih državah in ozemljih: cilj je spodbujati bogato kulturno dediščino teh regij in ozemelj s konferencami, izmenjavami, dogodki in razstavami za razširjanje umetniških stvaritev ter podpiranje kulturnih izmenjav z mobilnostjo delavcev v kulturnem in ustvarjalnem sektorju.
- V okviru medvladnega dela **agende EU za mesta** je eno od 14 partnerstev sklenjenih na področju **kulture in kulturne dediščine**. Cilj partnerstva na področju kulture in kulturne dediščine je izboljšati upravljanje zgodovinskega grajenega okolja evropskih mest, spodbujati kulturo ter ohraniti kakovost mestne krajine in dediščine.
- Novo partnerstvo agende EU za mesta bo osredotočeno na temo **trajnostnega turizma**.
- Poleg finančne podpore, ki je na voljo v okviru rednih programov in programov sodelovanja, sta kultura in trajnostni razvoj dobro priznana tudi v **makroregionalnih strategijah EU**. **Strategija EU za podonavsko regijo, strategija EU za regijo Baltskega morja, strategija EU za alpsko regijo, strategija EU za jadransko-jonsko regijo**. Vsi ti ukrepi in cilji so pomembni v zvezi s splošnimi regionalnimi in splošnimi politikami EU na področju kulture in trajnostnega razvoja, saj ustvarjajo povezave in sinergije med programi in pobudami, pa tudi med deležniki iz držav EU in partnerskih držav/držav nečlanic EU.
- **Vključevanje novega evropskega Bauhauusa v kohezijske programe držav članic je prednostna naloga** v tekočih pogajanjih o načrtovanju programov za obdobje 2021–2027. Pobuda se obravnava kot **cilj v sporazumih o strateškem partnerstvu in ustreznih operativnih programih vsake države članice**.

Prihodnji ukrepi:

⁴⁰ Lokalne pobude novega evropskega Bauhauusa: https://c.ramboll.com/local-support-new-european-bauhaus?utm_source=direct-email&utm_medium=email&utm_campaign=nebop.

⁴¹ <https://uia-initiative.eu/en/theme/culture-and-cultural-heritage>

⁴² Najbolj oddaljenih regij EU je devet, v njih pa živi 4,8 milijona prebivalcev: Francoska Gvajana, Gvadelup, Martinik, Mayotte, Reunion in Francoski Sveti Martin (Francija), Azori in Madeira (Portugalska) ter Kanarski otoki (Španija). V skladu s členom 349 PDEU posebne določbe v zakonodaji EU tem regijam pomagajo pri reševanju glavnih izzivov, s katerimi se srečujejo zaradi oddaljenosti, otoške lege in majhnosti.

- začetek **razpisa Evropska pobuda za mesta – Inovativni urbanistični ukrepi v zvezi z novim evropskim Bauhausom** jeseni 2022;
- nadaljnja podpora kulturi in kulturni dediščini v programih **evropskega teritorialnega sodelovanja (Interreg)** in makroregionalnih strategijah;
- začetek **novega partnerstva agende EU za mesta**, osredotočenega na **turizem**.

C. Notranje zadeve in notranja varnost

Ključne prednostne naloge in strateški ukrepi

Kraja in plenjenje območij kulturne dediščine ter nedovoljena trgovina s kulturnimi dobrinami so pomemben mednarodni posel in donosen vir dohodka za organizirani kriminal ter včasih za teroriste in udeležence v konfliktih. Kulturne dobrine so še posebej izpostavljene nedovoljeni trgovini v konfliktnih in kriznih regijah, kot sta Ukrajina in Bližnji vzhod. Posledica te dejavnosti je lahko popolno ali delno uničenje ukradenih ali zaplenjenih predmetov, pa tudi območij kulturne dediščine, verskih objektov, arheoloških najdišč itd. Ti imajo veliko vrednost za identiteto lokalnega prebivalstva, saj ohranjajo zgodovinski, kulturni in družbeni spomin, pogosto tudi na prvotnem mestu ustvarjanja. Dobro zaščitena kulturna dediščina prispeva k procesu razvoja z ustvarjanjem priložnosti za izobraževanje in delovna mesta, prostorom za dialog med različnimi družbenimi skupinami ter krepitvijo zastopanosti marginaliziranih skupnosti in njihovega občutka pripadnosti.

Uničenje kulturne dediščine lahko tako znatno škoduje kolektivnemu spominu družbe, hkrati pa tudi odvzame vir dohodka skupnosti, na primer pri uničenju turističnih znamenitosti (območja kulturne dediščine, muzeji itd.).

V skladu s strategijo EU za varnostno unijo iz leta 2020 in strategijo EU za boj proti organiziranemu kriminalu za obdobje 2021–2025 Komisija zdaj pripravlja akcijski načrt za boj proti nedovoljeni trgovini s kulturnimi dobrinami. Cilj sta boj proti nedovoljeni trgovini s kulturnimi dobrinami in zaščita kulturnih dobrin pred uničenjem zaradi kaznivih dejanj. Glede na navedeno bo akcijski načrt obravnaval različne vidike boja proti nezakoniti trgovini s kulturnimi dobrinami, vključno s krepitvijo zmogljivosti organov kazenskega pregona in pravosodnih organov za boljše odkrivanje in kaznovanje primerov nedovoljene trgovine, izboljšanje sledljivosti kulturnih dobrin, izboljšanje zaščite kulturnih dobrin pred nedovoljeno trgovino in plenjenjem ter sodelovanje s tretjimi državami, v katerih poteka plenjenje, s posebnim poudarkom na državah v konfliktih in krizah. Dodatni vidiki vključujejo ozaveščanje o potrebi po zaščiti kulturnih dobrin in škodi, ki jo lahko nedovoljena trgovina s kulturnimi dobrinami povzroči kulturni dediščini.

Prihodnji ukrepi:

- spodbujanje družbenih ciljev in gospodarske dodane vrednosti z bojem proti kriminalu in nedovoljeni trgovini ter spodbujanje občutka odgovornosti v kulturnih skupnostih;
- sprejetje **akcijskega načrta za boj proti nedovoljeni trgovini s kulturnimi dobrinami v letu 2022**, da bi se obravnavali različni vidiki boja proti nedovoljeni trgovini s kulturnimi dobrinami in zaščita kulturnih dobrin pred uničenjem zaradi kaznivih dejanj.

D. Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje

Prednostne naloge in strateški ukrepi

Ena od ključnih okvirnih pobud je **strategija o pravicah invalidov**⁴³. Njen cilj je doseči nadaljnji napredek pri zagotavljanju polne udeležbe invalidov, med drugim na področju kulture. Usmerjala bo ukrepe držav članic in institucij EU. Dostopnost je sredstvo, ki omogoča pravice, in pogoj za polno sodelovanje invalidov pod enakimi pogoji, kot veljajo za druge. V skladu s strategijo **bi bila na področju kulture ustrezna cilja usmerjenost na dostopnost kulturnih dogodkov in kulturnih proizvodov ter spodbujanje umetniškega dela invalidov**. Cilj strategije je doseči napredek na vseh področjih Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov⁴⁴, katere pogodbenice so EU in vse države članice EU. To je pravno zavezujoč instrument za človekove pravice, ki določa minimalne standarde glede pravic invalidov.

Komisija je vzpostavila okvir za spremljanje izvajanja strategije. To bo prispevalo tudi k evropskemu semestru, pregledu socialnih kazalnikov EU in izvajanju ciljev trajnostnega razvoja. Do leta 2023 bodo pripravljene novi kazalniki invalidnosti, ki bodo podpirali kazalnike za pregled socialnih kazalnikov, evropski semester in cilje trajnostnega razvoja.

Komisija v okviru strategije spodbuja umetniško delo invalidov in krepi njegovo prepoznavnost. Prizadeva si tudi, da bi bila kulturna dediščina in vse kulturne dejavnosti dostopne invalidom, in sicer s podporo s sredstvi EU, kot je program Ustvarjalna Evropa. Komisija tudi:

- podpira študijo⁴⁵ v okviru obsežnega projekta „**Europe Beyond Access**“⁴⁶, ki preučuje (ne)znanje menedžerjev v prevladujoči kulturi o (a) delu umetnikov invalidov, (b) tem, kako jim omogočiti dostop do njihovih programov, in (c) tem, kako invalidom omogočiti dostop do njihovih programov;
- spodbuja razvoj dostopnega turizma, zlasti v mestih, s podeljevanjem naziva evropske prestolnice pametnega turizma.

Cilj strategije je zagotoviti, da lahko invalidi enako kot drugi sodelujejo v kulturnem življenju v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov. Komisija poziva države članice, naj promovirajo ter spodbujajo **kulturo in ustvarjalne dejavnosti, pa tudi umetnost za invalide**, in ozaveščajo. Tako bodo z razstavami in predstavami postale prepoznavne, invalidom pa bo dostopnih več predstav, festivalov, umetniških zbirk in muzejev. Kot pilotni projekt v obdobju 2016–2018 je bila v osmih državah članicah (v Belgiji, na Cipru, v Estoniji, na Finskem, v Italiji, na Malti, v Romuniji in Sloveniji) vzpostavljena evropska kartica ugodnosti za invalide, ki se v teh osmih državah še naprej priznava in uporablja tudi po koncu tega obdobja. **V študiji o oceni izvajanja pilotnega ukrepa v zvezi z evropsko kartico ugodnosti za invalide in z njo povezanimi ugodnostmi**⁴⁷ so bile opredeljene možnosti za obsežnejše ukrepanje, pri čemer je dokazala, da sta se med drugim razmeroma skromno povečala kulturno, prostočasno in športno udejstvovanje ter turizem v tujini. Komisija namerava razširiti uporabo evropske kartice ugodnosti za invalide.

⁴³ [Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 – Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

⁴⁴ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

⁴⁵ [Time to Act: How lack of knowledge in the cultural sector creates barriers for disabled artists and audiences \(Čas za ukrepanje: kako neznanje v kulturnem sektorju ustvarja ovire za invalidne umetnike in občinstvo\) – Disability Arts International](#).

⁴⁶ [Europe Beyond Access \(Evropa onkraj dostopa\) – Disability Arts International](#).

⁴⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8407&furtherPubs=yes>

Poleg tega je bilo v okviru evropskega pakta za znanja in spretnosti v letu 2022 vzpostavljeno novo partnerstvo za spodbujanje znanj in spretnosti v kulturnih in ustvarjalnih industrijah.

Prihodnji ukrepi:

- potekajoča kampanja Komisije⁴⁸ „**Skupaj za pravice**“ (do marca 2023) za ozaveščanje o ključnih vidikih strategije, ki vključuje kulturo in se razvija v posvetovanju z invalidi in njihovimi predstavniškimi organizacijami ter umetniki;
- predlog Komisije, da se do konca leta 2023 razširi uporaba evropske kartice ugodnosti za invalide, da bi bila priznana v vseh državah članicah, in sicer na podlagi izkušenj s tekočim pilotnim projektom evropske kartice ugodnosti za invalide in evropske parkirne karte za invalide;
- nadaljnji razvoj in spodbujanje sektorskih partnerstev v paktu za znanja in spretnosti v okviru evropskega leta spretnosti 2023.

E. Pravosodje, pravice potrošnikov in enakost spolov

Okvir politike , glavne prednostne naloge in sedanji ukrepi

Komisija je leta 2020 sprejela **strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov**. Določa celovit tristranski pristop, ki socialno in ekonomsko vključevanje dopolnjuje s spodbujanjem enakosti in krepitevijo udeležbe.

Ta okvir vključuje cilje na ravni EU in kvantitativne krovne cilje za boj proti anticiganizmu in diskriminaciji, zmanjšanje revščine in socialne izključenosti, spodbujanje udeležbe ter povečanje dejanskega enakega dostopa Romov do izobraževanja, zaposlovanja, zdravstvenih storitev in stanovanj. Na področju kulture vključuje operativni cilj **spodbujanja ozaveščanja o romski zgodovini, kulturi, priznavanju in spravi**. Kazalniki za ta cilj bi lahko bili povezani z **ozaveščanjem splošnega prebivalstva o romski zgodovini, književnosti, umetnosti, kulturi, glasbi in politiki**, udeležbo splošnega prebivalstva na romskih kulturnih festivalih in drugih javnih dogodkih, poznavanjem romskega jezika in ozaveščenostjo o holokavstu nad Romi.

Države članice so s soglasnim sprejetjem priporočila Sveta o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov potrdile svojo zavezanost spodbujanju enakosti in vključevanja Romov. V priporočilu so določeni posebni ukrepi za države članice, ki jih bodo vključile v svoj **nacionalni strateški okvir za Rome**. Med temi ukrepi so ozaveščanje učiteljev in šolskega osebja o romski zgodovini in kulturi, spodbujanje socialne, gospodarske, politične, kulturne in državljanske udeležbe Romov ter spodbujanje ozaveščanja o romskih kulturah, jeziku ter zgodovini in družbi, vključno s spominjanjem na holokavst nad Romi.

Komisija spodbuja **pozitivne diskurze in romske vzornike** ter ozavešča o romski zgodovini in kulturi, med drugim z dogodkom za ozaveščanje o romskem jeziku v okviru tedna Romov EU 2022, ki ga je gostil Evropski parlament. Poleg tega podpira ustrezne dejavnosti v okviru programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote⁴⁹.

Širše gledano potekajo dejavnosti za izvajanje **akcijskega načrta EU za boj proti rasizmu** in dejavnosti na področju **medverskega dialoga**, zlasti s strategijo EU za boj proti antisemitizmu in negovanje judovskega življenja.

⁴⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1556&langId=sl>

⁴⁹ [Program za državljane, enakost, pravice in vrednote | Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

Prihodnji ukrepi:

- države članice bodo do leta 2030 izvedle svoje **nacionalne strateške okvire za Rome**, vključno z ukrepi za spodbujanje ozaveščanja o romski umetnosti, zgodovini in kulturi;
- Komisija bo jeseni leta 2022 objavila **oceno nacionalnih strateških okvirov**, pregledala zaveze držav članic in zagotovila smernice za potrebne izboljšave;
- nadaljnja podpora **dejavnostim za ozaveščanje o romski zgodovini in kulturi ter spodbujanje resnice in sprave** v okviru programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote.
- nadaljnja podpora **dejavnostim za ozaveščanje o judovskem življenju in dediščini ob upoštevanju spomina na holokavst** v okviru programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote.

F. Novi evropski Bauhaus in njegova horizontalna razsežnost za trajnostnost, ki temelji na kulturi

V zadnjih letih se je pojavila potreba po reševanju glavnega izziva podnebnih sprememb skupaj z učinki pandemije COVID-19. Potrjen je bil sistemski pomen kulture ter kulturnih in ustvarjalnih sektorjev pri odzivanju na morebitne moteče učinke zelenega in digitalnega prehoda kot pozitivnih nosilcev za trajnostno družbeno spremembo.

Novi evropski Bauhaus je prečna pobuda, katere cilj je zeleni prehod zagotoviti z reševanjem globalnih izzivov z lokalnimi in inovativnimi rešitvami. Te združujejo vrednote trajnostnosti, vključevanja in estetike. Ta trikotnik zagotavlja, da predvidene rešitve hkrati obravnavajo več razsežnosti. Da bi se zagotovila kakovost izkušenj za vse, ne zajemajo le okoljskega vidika ter vidika cenovne in fizične dostopnosti, ampak tudi potrebe in prizadevanja, ki presegajo funkcionalnost. Inovativni potencial pobude leži v sodelovalnih in transdisciplinarnih pristopih na več ravneh, ki jih je treba vključiti v procesa soustvarjanja in izvajanja. To številna področja politike, discipline in akterje spodbuja, naj skupaj razvijejo nove načine dela za preobrazbo vseh vidikov življenja državljanov: okolij na terenu, proizvodov, storitev, ekosistemov, razmišljanj in vedenjskih vzorcev. Sporočilo o novem evropskem Bauhausu⁵⁰ poudarja temeljno vlogo kulture pri reševanju izzivov na področju trajnostnosti in podpiranju pozitivne družbene spremembe. Umetniki in akterji na področju kulture imajo ključno vlogo pri premiku paradigme v smer proti novim vedenjskim vzorcem in vrednotam.

V sporočilu je omenjena tudi namera o vzpostavitvi omogočitenega okvira za novi evropski Bauhaus s cilji trajnostnega razvoja ter ustreznimi politikami in pobudami EU. Pobuda je bila skoraj dve leti po začetku izvajanja vključena v politike in programe EU (Obzorje Evropa, LIFE, ESRR, Digitalna Evropa, Erasmus+, Ustvarjalna Evropa, evropska solidarnostna enota in program za enotni trg).

Pobuda združuje raznoliko, živahno in stalno rastočo skupnost več kot 500 partnerjev in sodelavcev iz mrežnih organizacij, lokalnih nevladnih organizacij (NVO), podjetij in javnih organov. Laboratorij novega evropskega Bauhauusa je kot eden od ključnih instrumentov, vzpostavljenih v okviru novega evropskega Bauhauusa, prizorišče za preskušanje inovativnih modelov sodelovanja. Skupnost novega evropskega Bauhauusa si skupaj prizadeva za vzpostavitev orodij, okvirov in omogočitenih pogojev za zeleni prehod, da bi se spodbudili oprijemljiva preobrazba in inovativne rešitve na terenu. V laboratoriju novega evropskega Bauhauusa se je od aprila 2022 začelo že osem ukrepov, od katerih je tri začela skupnost novega evropskega Bauhauusa sama.

Strateški ukrepi in ključni primeri

⁵⁰ [Sporočilo Komisije o novem evropskem Bauhausu.](#)

Med številnimi ukrepi novega evropskega Bauhauusa, ki prispevajo k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja, je vredno izpostaviti naslednje:

- šest projektov, izbranih v okviru razpisa za razvoj „usmerjevalnih predstavitev“ za obravnavanje tem, kot so prenova stavb, krožnost, umetnost, kulturna dediščina, izobraževanje, pametna mesta, oživitve mest in podeželja itd. Projekti so razširjeni so vsej Evropi, zato bodo zagotovili različne rezultate, ki se lahko prilagodijo in posnemajo pri podobnih dejavnostih v Evropi in zunaj nje, da bi pomagali navdihniti prihodnje projekte;
- laboratorij novega evropskega Bauhauusa je virtualni prostor, kjer se skupnost novega evropskega Bauhauusa srečuje ter predlaga dejanske in oprijemljive projekte. Projekti laboratorija novega evropskega Bauhauusa imajo dva cilja: (a) vzpostaviti omogočitevne pogoje za zeleni prehod; (b) spodbuditi oprijemljivo preobrazbo na terenu. Laboratorij novega evropskega Bauhauusa upošteva agendo pod vodstvom Komisije, ki je zdaj vidna v petih projektih, ki jih vodi Komisija⁵¹. Gosti tudi pobude, ki jih vodi skupnost, in trenutno podpira prvi sklop inovativnih projektov skupnosti novega evropskega Bauhauusa, ki so osredotočeni na dejanske spremembe na konkretnih krajih.

Prihodnji ukrepi:

- nadaljnja podpora pobudi novega evropskega Bauhauusa z **mobilizacijo programov financiranja EU**;
- spodbujanje pobud **skupnosti novega evropskega Bauhauusa** od spodaj navzgor, med drugim z laboratorijem novega evropskega Bauhauusa;
- postopno razvijanje dialoga in sodelovanja z državami nečlanicami EU, in sicer z **izmenjavo in preizkušanjem koncepta novega evropskega Bauhauusa zunaj EU**.

G. Mednarodno partnerstvo in razvojna politika EU

Okvir politike in glavne prednostne naloge

Delo Komisije na področju mednarodnih partnerstev temelji na skupnem sporočilu z naslovom Oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave. V njej so opredeljena tri glavna področja ukrepanja:

- spodbujanje medkulturnega in medverskega dialoga za izboljšanje kulturnega pluralizma in vzajemnega razumevanja, spoštovanja različnosti, enakosti in človekovih pravic;
- podpiranje kulturnih in ustvarjalnih sektorjev, ki zagotavljajo priložnosti za gospodarsko rast in delovna mesta;
- spodbujanje sodelovanja na področju kulturne dediščine, ki združuje skupnosti in ljudi, krepi njihov občutek identitete in podpira trajnostni turizem.

Komisija si dejavno prizadeva za projekte in ukrepe, ki močno vplivajo na gospodarsko razsežnost razvoja.

Strateški ukrepi in ključni primeri

Ključni primeri vključujejo:

- **Podpora kazalnikom Unesca 2030**

⁵¹ Projekti, ki jih vodi Komisija, so: strategija označevanja, pilotni projekt za skupno financiranje s filantropijo, množično financiranje in javno financiranje, regulativna analiza in preizkušanje, preobrazba krajev učenja.

V okviru projekta se izvajajo pilotne dejavnosti za opredelitev in razvoj okvira tematskih kazalnikov, tj. kazalnikov Unesca za kulturo v okviru Agende 2030. Cilj je izmeriti in spremljati vlogo in prispevek kulture k izvajanju agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030.

V okviru tega projekta se preskušajo in izboljšujejo tematski kazalniki, ki jih bodo uporabljali države in mesta, ki želijo poudariti prispevek kulture k trajnostnemu razvoju v njihovih prostovoljnih nacionalnih poročilih in prostovoljnih lokalnih pregledih. Rezultati projekta se bodo izmenjali na mednarodnih forumih, da bi se zagotovila široka uporaba pri vseh deležnikih.

Druge pobude v teku med drugim vključujejo:

- **Instrument za sosledstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa** (NDICI – Globalna Evropa) – podpira pobude za kulturo in trajnostni razvoj za partnerje zunaj EU na nacionalni, regionalni in globalni ravni;
- **program za kulturo AKP-EU** podpira umetnike in umetniška dela iz skupine afriških, karibskih in pacifiških držav;
- **inovativna pobuda za financiranje kulture** – podpira kulturne in ustvarjalne industrije pri dostopanju do financiranja in izboljšanju podjetniških zmogljivosti;
- **koridorji dediščine vzdolž svilne ceste v Afganistanu, Srednji Aziji in Iranu – mednarodna razsežnost evropskega leta kulturne dediščine**, skupno sodelovanje, ki sta ga oktobra 2018 začela EU in Unesco, da bi se okrepil prispevek kulture k trajnostnemu razvoju, in sicer z razvojem turizma, ki temelji na dediščini, za visokokakovostne izkušnje obiskovalcev ob koridorjih dediščine vzdolž svilne ceste v državah upravičenkah;
- **projekt Procultura – spodbujanje zaposlovanja in ustvarjanja prihodkov v kulturnih podsektorjih glasbe, uprizoritvenih umetnosti in otroške/mladinske književnosti** ter založništva v portugalsko govorečih afriških državah (države PALOP) in Vzhodnem Timorju;
- **poslovna pobuda za oblikovanje identitete in izmenjavo** – obravnavanje nekaterih temeljnih vzrokov za krhkost in nedovoljene migracije s krepitvijo proizvodnih sektorjev, ki prispevajo k oblikovanju identitete, kot so kulturni in ustvarjalni sektorji in industrije, ter z obravnavanjem vrednostnih verig trgov življenjskega sloga in izmenjavo proizvodov njihove ustvarjalnosti z dostopom do novih trgov;
- **projekt CreatiFI** podpira kulturne in ustvarjalne industrije pri dostopu do financiranja z jamstvi in posojili ter krepitev zmogljivosti finančnih posrednikov v državah iz skupine afriških, karibskih in pacifiških držav;
- **strokovni instrument EU-Unesco** – projekt podpira tehnično pomoč in medsebojne mehanizme za izmenjavo znanja in dobrih praks, da bi se okrepili politike in institucionalna okolja za kulturne in ustvarjalne industrije; njegov cilj je zagotoviti trajnostne sisteme upravljanja za kulturo, ki bi pomagali pri razvoju kulturnih in ustvarjalnih industrij, ki prispevajo k vključujočemu socialnemu in gospodarskemu razvoju ter zmanjšanju revščine.

Prihodnji ukrepi:

- podpora kulturnim politikam in institucionalnim okoljem za kulturne in ustvarjalne industrije ter zbiranje dokazov za **razvoj kulturnih tematskih kazalnikov in politik;**
- podpora **kulturnemu sodelovanju** med Afriko in Evropo ter kulturni dediščini v podsaharski Afriki **za trajnostni razvoj, mir, delovna mesta in rast.**

H. Sosedska in širitvena politika

Okvir politike in glavne prednostne naloge

V **novi evropski agendi za kulturo** je poudarjeno, da bi bilo treba spodbujanje kulture in medkulturnega dialoga uporabiti kot gonilo kohezije in socialno-ekonomskega razvoja. V skladu s skupnim sporočilom z naslovom Oblikovanje strategije EU za mednarodne kulturne povezave imata kultura in medkulturni dialog ključno vlogo pri spodbujanju sprave. To se odraža v različnih političnih dokumentih za vsako od sosednjih regij.

Regionalni večletni okvirni program za južno sosedstvo je v okviru prednostnega področja 1 (človekov razvoj, dobro upravljanje in pravna država) vključeval posebni cilj 4 – **podpiranje kulture kot zahteve za človekov razvoj in boljše kakovost življenja**. EU bo podpirala kulturo kot bistveni element življenja v skupnosti in ključni sestavni del procesa oblikovanja skupnosti.

Nova evropska agenda za kulturo zagotavlja tudi, da bo Komisija spodbujala kulturne in ustvarjalne sektorje na Zahodnem Balkanu, med drugim z instrumentom za predpristopno pomoč, ter pripravila strategije za kulturno sodelovanje na regionalni ravni, najprej na Zahodnem Balkanu.

V sporočilu z naslovom Verodostojna širitvena perspektiva in okrepljeno sodelovanje EU z Zahodnim Balkanom (v nadaljnjem besedilu: strategija za Zahodni Balkan) je poudarjeno, da so regionalno sodelovanje in dobri sosedski odnosi na Zahodnem Balkanu bistveni pogoj za napredek na evropski pristopni poti ter spodbujanje socialno-ekonomskega razvoja v regiji s kulturo. Krepitev sodelovanja na področju kulture z regijo in v njej je eden od ukrepov v podporo vodilni pobudi 6 strategije za Zahodni Balkan.

V zvezi z vzhodnim partnerstvom sta v okviru predlagane prednostne naloge „vlaganje v ljudi in znanje“ iz skupnega delovnega dokumenta služb Komisije z naslovom *Recovery, Resilience and Reform: post-2020 Eastern Partnership priorities* (Okrevanje, odpornost in reforme: prednostne naloge vzhodnega partnerstva po letu 2020), objavljenim julija 2021 opredeljena naslednja cilja:

- čim bolj povečati **potencial kulturnih in ustvarjalnih industrij kot gonilnih sil za socialni in gospodarski razvoj**;
- okrepiti **kulturno sodelovanje in medkulturni dialog**, med drugim s spodbujanjem sodelovanja v programih Ustvarjalna Evropa in EU4Culture ter drugih pobudah.

Strateški ukrepi in ključni primeri

- **Thaqafa Daayer Maydoor** je štiriletni regionalni program (2020–2024), ki spodbuja kulturni ekosistem v južnem sosedstvu.
- **CREACT4MED** je štiriletni regionalni program (2020–2024), njegov glavni cilj pa je okrepiti vlogo kulture in ustvarjalnosti kot vektorja za zaposlovanje in odpornost. Osredotočen je na mlade in podjetnice v južnem sosedstvu.
- Cilj **okvira programa Ustvarjalna Evropa za Zahodni Balkan** je povečati finančno podporo za kulturne organizacije Zahodnega Balkana, in sicer z namenskim okvirom za Zahodni Balkan v okviru programa Ustvarjalna Evropa. To je bilo izvedeno s posebnim razpisom za zbiranje predlogov, na podlagi katerega so se financirali projekti iz raznolikega portfelja sektorjev. Med njimi so bili prevajanje in založništvo, arhitektura, video umetnost, slikarstvo in risanje, gledališče, ples, grafična umetnost, glasba, nesnovna kultura, muzeji ali zgodovinska območja in stavbe.

- Cilj **regionalnega programa za kulturo in ustvarjalnost na Zahodnem Balkanu**, s proračunom 8 milijonov EUR in v skladu s strategijo za Zahodni Balkan, je spodbujati medkulturni dialog ter okrepiti socialno-ekonomski vpliv kulturnih in ustvarjalnih sektorjev na Zahodnem Balkanu.
- Cilj projekta **EU4Culture** je prispevati k temu, da bi kultura postala gonilna sila rasti in socialnega razvoja v regiji vzhodnega partnerstva. Podpira vse večjo vlogo kulturnega sektorja kot gonilne sile gospodarskega razvoja. S svojim medregionalnim pristopom spodbuja večji medkulturni dialog in izmenjavo znanja med državami vzhodnega partnerstva ter izboljšuje lokalno upravljanje v kulturnem sektorju.

Prihodnji ukrepi:

- trenutna priprava **novega kulturnega programa za južno sosedstvo** za leto 2023, v katerem bo EU podpirala kulturne delavce kot nosilce oblikovanja skupnosti.

I. Izobraževalna in mladinska politika

Izobraževalna koalicija za podnebje je soustvarjena pobuda od spodaj navzgor za vključevanje izobraževalne skupnosti na ravni EU ter nacionalni in lokalni ravni. Kot vodilna pobuda sporočila o uresničitvi evropskega izobraževalnega prostora do leta 2025 je ključni instrument za učinkovito zajemanje in izmenjavo pobud in projektov, ki jih je začela izobraževalna skupnost v podporo prehodu na podnebno nevtralnost. To je povezano zlasti z razvojem „zelenih spretnosti“ ter spremembami vedenja in vzpostavljanjem povezav z drugimi pobudami, kot je podnebni pakt ali novi evropski Bauhaus.

Strategija EU za mlade je okvir za sodelovanje EU na področju mladinske politike za obdobje 2019–2027, temelji pa na resoluciji Sveta z dne 26. novembra 2018. Cilj strategije z 11 cilji za mlade in tremi stebri (angažiranje, povezovanje in opolnomočenje) je državljanska, ekonomska, socialna, kulturna in politična udeležba mladih, s katero bodo lahko pustili svoj pečat. Podpira razvoj ustvarjalnosti med mladimi ter njihov dostop do orodij na področju kulture in ustvarjalnosti. Njen cilj je tudi dati na voljo nove tehnologije za krepitev ustvarjalnosti in inovacij mladih ter povečanje njihovega zanimanja za kulturo, umetnost in znanost.

Komisija te cilje podpira s svojimi programi financiranja, politikami in študijami:

- program Erasmus+ podpira ustvarjalnost in inovativnost v projektih sodelovanja;
- evropska solidarnostna enota s svojimi projekti prostovoljstva podpira evropsko kulturno dediščino;
- sklepi Sveta o dostopu mladih do kulture (november 2010);
- sklepi Sveta o spodbujanju ustvarjalnega in inovativnega potenciala mladih (maj 2012).

Poleg tega je leto 2022 **evropsko leto mladih** in osvetljuje pomen evropske mladine za izgradnjo boljše prihodnosti, ki bo okolju prijaznejša, bolj vključujoča in digitalna. Mladim omogoča, da se učijo, delijo svoje vizije, spoznavajo ljudi in sodelujejo v dejavnostih po vsej Evropi. Zajema devet področij politike, vključno s „kulturo“, na primer z izvajanjem vodilne pobude „Mladi v letu 2022 odkrivajo kulturo po zaslugi pobude DiscoverEU“.

Strateški ukrepi in ključni primeri

- Izobraževalna koalicija za podnebje je februarja 2022 v tesnem sodelovanju z novih evropskim Bauhausom objavila skupni razpis za prijavo interesa za izobraževalna prizorišča in prizorišča znanja, da bi razvila lastne projekte novega evropskega Bauhauusa, ki bi združevali zasnovo, trajnostnost in nove pristope k poučevanju.

- Promoviranje kulturne dediščine pri mladih popotnikih v okviru pobude DiscoverEU (Erasmus+), vključno s srečanji v okviru pobude DiscoverEU po vsej Evropi.
- Svet je maja 2022 sprejel predlog Komisije za priporočilo Sveta o učenju za okoljsko trajnost⁵². To države spodbuja, naj učenje za zeleni prehod in trajnostni razvoj vzpostavijo kot eno od prednostnih področij politik in programov na področju izobraževanja in usposabljanja.
- Močna osredotočenost na zeleni prehod kot del strateških prednostnih nalog evropskega izobraževalnega prostora⁵³ in spodbujanje pristopa STEAM v okviru agende EU za preobrazbo izobraževanja: povezovanje znanosti, tehnologije, inženirstva in matematike (STEM) z umetnostjo⁵⁴.

Prihodnji ukrepi:

- zagotovitev **nadaljnjih ukrepov po evropskem letu mladih 2022**;
- nadaljnje **podpiranje** kulture, ustvarjalnosti in inovativnosti prek **programov Erasmus+ in evropske solidarnostne enote** ter olajšanje učenja o vrednotah in dediščini EU;
- nadaljnje spodbujanje vodilne pobude **DiscoverEU**;
- povečanje **sinergij med izobraževalno koalicijo za podnebje in drugimi ustreznimi politikami** ter pobudami za trajnostnost in podnebne ukrepe.

J. Politike na področju enotnega trga in industrije

Okvir politike in prednostne naloge

V evropski industrijski strategiji in njeni posodobitvi⁵⁵ je opredeljenih 14 industrijskih ekosistemov, med katerimi so tudi kulturne in ustvarjalne industrije. Cilj pristopa v zvezi z industrijskimi ekosistemi, ki zajema vse javne in zasebne akterje, ki delujejo v vrednostni verigi (od najmanjših zagonskih podjetij do največjih družb, od akademskih krogov do raziskovalcev in od ponudnikov storitev do dobaviteljev), je pomagati kulturnim in ustvarjalnim industrijam pri okrevanju in povečanju, hkrati pa izkoristiti zeleni in digitalni prehod⁵⁶.

Strateški ukrepi in ključni primeri

Projekt za partnerstva WORTH⁵⁷ je še posebej pomemben, saj je zavezan **razvoju pametnejše, bolj trajnostne in vključujoče rasti z oblikovalskimi rešitvami**, tako da MSP v sektorjih življenjskega sloga pomaga pri iskanju zelenih in vključujočih rešitev za izboljšanje njihovih poslovnih procesov, proizvodov in storitev. MSP predstavljajo 99 % vseh podjetij v EU in so v zadnjih nekaj desetletjih ustvarila približno 85 % novih delovnih mest. Pogosto težko najdejo zelene, digitalne in bolj vključujoče rešitve ter ostanejo konkurenčna. Projekt WORTH zato zagotavlja namensko podporo za MSP v obliki inkubacijskega

⁵² <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9242-2022-INIT/sl/pdf>

⁵³ [EUR-Lex – 52020DC0625 – EN – EUR-Lex \(europa.eu\)](#): COM(2020) 625 final.

⁵⁴ V tem okviru ima „umetnost“ širok pomen, ki zajema ustvarjalno umetnost, kulturo in jezike, pa tudi humanistiko in družbene vede. Cilj je spodbuditi interdisciplinarnost ter poudariti pomen naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike za okoljske, kulturne, gospodarske in družbene izzive z učenjem in poučevanjem v realnem svetu.

⁵⁵ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_sl in COM(2021) 350 final https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-industrial-strategy-update-2020_en.pdf.

⁵⁶ Letno poročilo o enotnem trgu za leto 2021, str. 98–104: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/swd-annual-single-market-report-2021_en.pdf.

⁵⁷ [Projekt za partnerstva WORTH \(europa.eu\)](#).

programa⁵⁸ poslovnim partnerstvom med oblikovalci, proizvajalci/obrtniki in ponudniki tehnologije za pomoč pri razvoju novih poslovnih idej. Osredotoča se na industrije življenjskega sloga, vključno s tekstilom in oblačili, obutvijo, usnjem in krznom, pohištvom in dekoracijo doma, nakitom ter dodatki. **Poslovna partnerstva morajo reševati izzive v skladu s cilji trajnostnega razvoja, kot je krožno/zeleno gospodarstvo ali socialne inovacije.** S projektom za partnerstva WORTH je bilo od leta 2017 podprtih 217 nadnacionalnih partnerstev, do leta 2025 pa bo podprtih približno 135 novih partnerstev.

Poleg tega Komisija podpira kulturne in ustvarjalne industrije, zlasti ustvarjalna podjetja in podjetnike, in sicer z medsektorskima poslovnima podpornima mrežama: evropsko podjetniško mrežo (EEN)⁵⁹ in platformo za sodelovanje grozdov⁶⁰ (ki podpira MSP, mreženje, internacionalizacijo, povezovanje med podjetji itd.). S posebnimi ukrepi se krepijo znanja in spretnosti, profesionalizacija in usposabljanje za delovna mesta, in sicer:

- s programom Erasmus za mlade podjetnike⁶¹ (spodbujanje izmenjave podjetniških in vodstvenih izkušenj, podpiranje profesionalizacije, spretnosti in usposabljanja na delovnem mestu);
- z mobilizacijo deležnikov za vzpostavitev obsežnega partnerstva za znanja in spretnosti za ekosistem kulturnih in ustvarjalnih industrij, ki se je začela 28. aprila 2022 v okviru pakta za znanja in spretnosti⁶² ter vključuje več kot 100 članov, zavezanih izpopolnjevanju delovne sile in privabljanju talentov v kulturne in ustvarjalne industrije.

Prihodnji ukrepi:

v okviru **projekta za partnerstva WORTH:**

- izvajanje programa mentorstva za 65 izbranih nadnacionalnih partnerstev (2022);
- začetek razpisov za prijavo interesa za izbiranje novih partnerstev v letu 2023;
- krepitev znanj in spretnosti za konkurenčni in trajnostni razvoj kulturnih in ustvarjalnih industrij v digitalnih okoljih ter za zeleni prehod.

K. Raziskave in inovacije

Okvir politike in glavne prednostne naloge

Z okvirnim programom EU Obzorje 2020 (2014–2020) je bilo zagotovljenih 77 milijard EUR sredstev za ukrepe na področju raziskav in inovacij, in sicer v zvezi z njegovimi tremi prednostnimi nalogami: odlična znanost, vodilni položaj v industriji in družbeni izzivi; kultura je spadala predvsem pod okrilje družbenih izzivov. Okvirni program Obzorje Evropa za obdobje 2021–2027 vključuje namenski raziskovalni sklop o **kulturi, ustvarjalnosti in vključujoči družbi**. Skupni proračun sklopa 2 znaša 2,28 milijarde EUR, pri čemer je 400 milijonov EUR na voljo od obdobja 2021–2022, osredotočen pa je

⁵⁸ Inkubacijski program vključuje (a) finančno podporo; (b) usposabljanje glede poslovne strategije in razvoja tehnologije; (c) pravno svetovanje o pravicah in varovanju intelektualne lastnine; (d) sodelovanje na razstavah in sejnih; (e) mreženje in strokovne povezave; (f) svetovanje o finančnih priložnostih/priložnostih financiranja.

⁵⁹ Enterprise Europe Network (Evropska podjetniška mreža) | Enterprise Europe Network (Evropska podjetniška mreža) (europa.eu).

⁶⁰ Homepage (Domača stran) | European Cluster Collaboration Platform (Evropska platforma za sodelovanje grozdov).

⁶¹ https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/erasmus-young-entrepreneurs_sl

⁶² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1534&langId=sl> in https://pact-for-skills.ec.europa.eu/index_en.

na tri področja ukrepanja, vsa pomembna za cilje trajnostnega razvoja: demokracijo in upravljanje, kulturno dediščino ter kulturne in ustvarjalne industrije ter družbene in gospodarske spremembe. Posebna pozornost je namenjena „podpiranju nastajanja novih oblik kulturnega izražanja“.

Strateški ukrepi in ključni primeri

V okviru cilja 2 na področju **kulturne dediščine ter kulturnih in ustvarjalnih industrij** je bilo v razpise za obdobje 2021–2022 vloženih več kot 100 milijonov EUR prek treh glavnih stebrov: zelenih, digitalnih in inovativnih ukrepov, kjer je kultura gonilo ciljev trajnostnega razvoja na različne načine: pri čemer obravnava gospodarsko konkurenčnost in inovacije, socialno kohezijo in vključevanje, okoljsko trajnostnost ter podnebne ukrepe. Dejavnosti na področju raziskav in inovacij v okviru tega cilja so namenjene boljšemu varstvu, ohranjanju in obnavljanju evropske kulturne dediščine, spodbujanju umetnosti in povečanju konkurenčnosti evropskih kulturnih in ustvarjalnih industrij z uporabo okolju prijaznejših in digitaliziranih/najsodobnejših tehnologij.

Prvi delovni program za obdobje 2021–2022 je vključeval raziskovalne ukrepe, pri katerih so kulturne in ustvarjalne industrije gonilo inovacij ter kjer je potrebno dejavno vključevanje in sodelovanje z njimi v večdisciplinarnem in medsektorskem sodelovanju na področju raziskav. Med glavnimi temami so bili:

- zelene tehnologije in materiali za kulturno dediščino;
- sodelovalno upravljanje ter trajnostno financiranje muzejev in kulturnih institucij;
- kulturne in ustvarjalne industrije kot gonilo inovacij in konkurenčnosti;
- ohranitev in krepitev kulturne dediščine z naprednimi digitalnimi tehnologijami;
- tradicionalne obrti za prihodnost;
- konkurenčen, pravičen in trajnostni evropski glasbeni ekosistem;
- mednarodna konkurenčnost evropske filmske industrije;
- učinki podnebnih sprememb in naravnih nesreč na kulturno dediščino;
- igre in kultura, ki oblikujejo našo družbo;
- novi evropski Bauhaus, ki oblikuje okolju prijaznejši in pravičnejši način življenja v ustvarjalnih in vključujočih družbah z arhitekturo, oblikovanjem in umetnostjo.

Poleg tega je Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo (EIT) 22. junija 2022 imenoval **skupnost znanja in inovacij (SZI), namenjeno kulturnim in ustvarjalnim sektorjem in industrijam (kultura in ustvarjalnost EIT)**. Združila bo ključne akterje na področju visokega šolstva, raziskav in podjetij, da bi izkoristili inovacijski potencial zadevnih sektorjev. SZI bo poleg tega olajšala digitalni, zeleni in socialni prehod.

Poleg zgoraj navedenega sklopa in ukrepov, ki so namenjeni kulturnim in ustvarjalnim sektorjem in industrijam v okviru programa Obzorje Evropa, obstajajo tudi medsebojne povezave med cilji raziskav na področju kulture in trajnosti na podlagi **sklopa 5 o podnebjju, energiji in mobilnosti**. Obstajajo posebne teme in namenski ukrepi za uporabo strategij za prenovo zaradi energijske učinkovitosti za zgodovinske stavbe, zlasti v okviru **cilja 4** tega sklopa. Osredotočen je na **stavbe in industrijske objekte v energetske prehod**, s prenovo in modernizacijo stavb pa si prizadeva doseči učinkovitejši in bolj trajnosten stavbni fond. Poleg tega je v okviru cilja 4 skupaj načrtovano partnerstvo **Built4people** namenjeno financiranju projektov na področju raziskav in inovacij za „trajnostno grajeno okolje, osredotočeno na ljudi“, ki združuje javne in zasebne deležnike, da bi ustvarili raziskovalne in inovacijske poti do trajnostnega in boljšega življenja. Ta pristop skupaj s poudarkom na trajnostnosti zagotavlja družbeno in kulturno razsežnost dejavnosti in tem, ki se financirajo v okviru tega partnerstva, kar je v skladu z načeli novega evropskega Bauhauusa v grajenem okolju (na primer v zvezi s kulturno dediščino in kakovostjo izkušenj).

Med glavnimi pričakovanimi učinki cilja 4 je doseči kakovostnejše, cenovno dostopnejše in bolj vključujoče grajeno okolje, blažiti podnebne spremembe in ohranjati okolje, varovati kulturno dediščino, upoštevati trajnostnost, krožnost in estetiko, ob tem pa zagotavljati boljše življenjske pogoje. Poleg tega se je z ustreznimi pobudami, povezanimi s kulturnimi mesti⁶³, ki temeljijo na projektih v sklopih programa Obzorje 2020, ustvarila podlaga za več sodelovalnih ukrepov, ki jih vodi skupnost. Ti imajo ključno vlogo pri preoblikovanju zgodovinskih mestnih območij in spodbujanju rešitev za oživitve mestnih območij po pandemiji COVID-19. Komisija je na primer usklajevala delo strokovne skupine za Obzorje 2020 na temo „mesto, osredotočeno na človeka: priložnosti za državljane z raziskavami in inovacijami“, izvedeno v letu 2020⁶⁴, ter evidentirala vse pobude v zvezi z mesti, vključno s pobudami, ki obravnavajo kulturo, in sicer v poročilu *Yearly Mapping Report: EU research & innovation for and with cities* (Letno poročilo o evidentiranju: raziskave in inovacije EU za mesta in z njimi) (junij 2021)⁶⁵.

Prihodnji ukrepi:

Sklop 2 programa Obzorje Evropa (cilj 2 na temo kulturne dediščine ter kulturnih in ustvarjalnih industrij)

- nadaljnja podpora **trem področjem zelenih, digitalnih in inovativnih ukrepov ob upoštevanju ciljev trajnostnega razvoja ZN**, zlasti z **razširitvijo priložnosti za digitalno sodelovanje in soustvarjanje** ter izpolnjevanjem potreb strokovnjakov in raziskovalcev na področju evropske kulturne dediščine, in sicer z razvojem evropskega sodelovalnega oblaka za kulturno dediščino **pod evropsko jurisdikcijo** od leta 2023 naprej;
- obnova in ohranitev kulturne dediščine bo pomenila razvoj **novih okolju prijaznih tehnologij in metod, s katerimi bo Evropa postala vodilna pri trajnostnem upravljanju kulturne dediščine**;
- objava razpisov za zbiranje predlogov na temo **kulturnih in ustvarjalnih industrij kot gonil vključujočega podnebne prehoda ob hkratnem vključevanju temeljnih vrednot novega evropskega Bauhauusa**, tj. trajnostnosti, vključevanja in estetike, ter na teme, povezane s kulturnim turizmom, da bi se **podprl trajnostni razvoj podeželskih in oddaljenih območij**;
- **priprava okvira za celosten pristop k raziskavam in inovacijam, ki prispevajo k okoljski, družbeni in kulturni trajnostnosti** kulturne dediščine v obsegu, ki ga nobena država članica ali Evropska komisija ne more doseči sama;

Sklop 5 programa Obzorje Evropa

- cilj 4 bo v **prihodnjem delovnem programu** vključeval temo **zgodovinskih stavb za prehod na čisto energijo**, ki bodo pripravljene na prihodnost;

EIT – SZI za kulturne in ustvarjalne sektorje in industrije

- 2023: prvo leto delovanja SZI inštituta EIT za kulturo in ustvarjalnost⁶⁶.

⁶³ Glej manifest evropskih mest v okviru programa Obzorje 2020.

⁶⁴ <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/5b85a079-2255-11ea-af81-01aa75ed71a1>

⁶⁵ [EU research & innovation for and with cities \(Raziskave in inovacije EU za mesta in z njimi\) – Urad za publikacije EU \(europa.eu\).](https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1a11dc10-edba-11eb-a71c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF)

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1a11dc10-edba-11eb-a71c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>

⁶⁶ <https://eit.europa.eu/eit-community/eit-culture-creativity>

L. Digitalno gospodarstvo in družba

Komisija je 10. novembra 2021 objavila priporočilo o **skupnem evropskem podatkovnem prostoru za kulturno dediščino**. Njegov namen je utreti pot skupnemu evropskemu podatkovnemu prostoru za kulturno dediščino, pri tem pa pomagati ustanovam za kulturno dediščino pri pospešitvi prizadevanj za digitalizacijo in ohranjanje ter izkoristiti priložnosti, ki jih prinaša digitalna preobrazba. Cilj je spodbuditi ponovno uporabo digitaliziranih dobrin kulturne dediščine, zlasti v 3D obliki, na različnih ključnih področjih, kot so izobraževanje, trajnostni turizem ter kulturni in ustvarjalni sektorji, kar pozitivno vpliva na gospodarsko rast. Skupni evropski podatkovni prostor za kulturno dediščino bo temeljil na evropski infrastrukturi za digitalne storitve in razširil njene sedanje funkcije.

Dobrine kulturne dediščine, digitalizirane v 3D obliki, so lahko vir ustreznega znanja o učinkih in prilagajanju, povezanih s podnebjem (npr. 3D tehnologije omogočajo nedestruktivno analizo dobrin kulturne dediščine, vizualizacijo škode in zagotavljanje informacij v zvezi z restavriranjem, konservacijo itd.). Podobno so lahko dobrine kulturne dediščine v 3D obliki ključnega pomena za povečanje odpornosti na podnebne spremembe in podpora preventivni konservaciji spomenikov, stavb in območij kulturne dediščine.

Podatkovni prostor za kulturno dediščino bo prispeval tudi k cilju trajnostnega razvoja 4 (kakovostno izobraževanje), saj bodo digitalne dobrine kulturne dediščine v podatkovnem prostoru zagotavljale tudi več pogledov na zgodovinski, znanstveni in kulturni razvoj v Evropi in zunaj nje.

Digitalizacija dobrin kulturne dediščine in njihova ponovna uporaba lahko ustvarita nova delovna mesta ne le v sektorju kulturne dediščine, ampak tudi v drugih kulturnih in ustvarjalnih sektorjih (na primer industriji iger na srečo in filmski industriji), s čimer prispevata k cilju trajnostnega razvoja 8 (dostojno delo in gospodarska rast). Podatkovni prostor za kulturno dediščino bo okrepil sodelovanja, partnerstva in vključevanje v mrežo podatkovnih partnerjev (na primer muzejev, galerij, knjižnic in arhivov po vsej Evropi), združevalcev in strokovnjakov, ki delujejo na področju digitalne kulturne dediščine, kar bo privedlo do gospodarske rasti.

Poleg tega bo podatkovni prostor za kulturno dediščino prispeval k cilju trajnostnega razvoja 9 (industrija, inovacije in infrastruktura), saj bo okrepil inovacije ter ustvarjanje novih storitev in aplikacij z uporabo in ponovno uporabo digitaliziranih dobrin kulturne dediščine na različnih ključnih področjih (na primer izobraževanje, pametna mesta in okoljsko modeliranje, trajnostni turizem – poleg podatkovnega prostora za turizem – in kulturni ustvarjalni sektorji). Visokokakovostne digitalizirane kulturne dobrine omogočajo nove načine digitalnega sodelovanja s kulturnimi vsebinami in uživanja v njih s sourejanjem, sooblikovanjem in črpanjem iz množic, s čimer se krepi udeležba javnosti.

Na področju avdiovizualne politike je bilo z akcijskim načrtom za medijski in avdiovizualni sektor, sprejetim decembra 2020⁶⁷, vzpostavljeno **orodje za skupno metodologijo za kalkulatorje CO₂ za avdiovizualne produkcije v evropski avdiovizualni industriji** (ukrep 6 o ozelenitvi v letu 2023). Z njim se je podprla tudi **kampanja ozaveščanja za spodbujanje raznolikosti za kamero v avdiovizualni industriji**, ki ji je pomagala pri prilagajanju na družbene spremembe (ukrep 8 o raznolikosti).

Prihodnji ukrepi:

- uporaba **podatkovnega prostora za kulturno dediščino**;
- nadaljnje izvajanje **akcijskega načrta za medijski in avdiovizualni sektor**.

⁶⁷ [IMMC.COM%282020%29784%20final.ENG.xhtml.1_EN_ACT_part1_v8.docx \(europa.eu\)](#)

M. Podnebni ukrepi in okoljska politika

Okvir politike in ključne prednostne naloge

Komisija je v okviru evropskega zelenega dogovora leta 2020 začela izvajati **evropski podnebni pakt**. Njegov namen je priznati pomen ukrepov od spodaj navzgor, ter državljanke vseh generacij in lokalnih skupnosti vključiti v prehod na odporno in podnebno nevtralno družbo. Cilj pobude je z dejavnostmi podpreti pobude od spodaj navzgor, in sicer z zagotavljanjem informacij o podnebnem prehodu, razvojem prostorov za sodelovanje deležnikov in državljanom ter pomočjo pri razvoju novih pobud.

Državljanke in skupnosti lahko s podnebnim paktom predstavijo svoje podnebne ukrepe ter se zavežejo blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje prek platforme „Count Us In“.

Cilj teh orodij je sodelovanje z državljanke pri soustvarjanju lokalnih podnebnih diskurzov ob upoštevanju kulturne dediščine, ozadja in prototipov ukrepov v lokalni skupnosti. Podnebni pakt podpira soustvarjalne inovativne procese za lokalne skupnosti, kot je sodelovanje oblikovalcev politik z državljanke, da se jih opolnomoči, tako da prevzamejo vlogo spodbujevalca razprav o podnebnih spremembah in varstvu okolja v mestih. Dodana vrednost podnebnega pakta je spodbujanje sodelovanja med različnimi stranmi (na primer umetniki, kulturnimi središči, NVO, lokalnimi upravami in podjetji).

Umetniki, vplivneži, župani in vsi državljanke, predani podnebnim ukrepom, lahko postanejo **ambasadorji podnebnega pakta** ter podprejo dosedanje delo v svojih skupnostih. Postati ambasador ali ambasadorka pomeni izbrati dopolnilni način za obveščanje o podnebnih ukrepih ter njihovo navdihovanje in podpiranje v lokalnih skupnostih in mrežah.

Kar zadeva okoljske politike, se preobrazbene spremembe v naših družbah in gospodarstvih, ki so potrebne za uresničitev zelenega dogovora, ne morejo zgoditi brez podpore družbe kot celote. Za to je potrebna sprememba družbenih norm, vrednot in zaznav, in sicer sprememba kulture, kot je navedeno med prednostnimi nalogami zelenega dogovora. Prav tako ozaveščanje o biotski raznovrstnosti spodbuja znanje na področju narave, empatijo, solidarnost in skrb za naravo ter interdisciplinarne pristope, ki ljudem pomagajo razumeti medsebojno povezanost gospodarskih, družbenih in naravnih sistemov.

Značilnosti krajine, biotska raznovrstnost in zavarovana naravna območja (Natura 2000) EU so njena nesnovna dediščina in temelj naše prihodnosti. V najnovejši raziskavi Eurobarometer o odnosu Evropejcev do biotske raznovrstnosti je bilo potrjeno, da so Evropejci zelo zaskrbljeni glede narave in biotske raznovrstnosti ter pričakujejo, da bo EU v zvezi s tem ukrepala in jih zaščitila. Zlasti ukrepi, ki so najpogosteje navedeni kot pomembni, vključujejo obnovo narave in biotske raznovrstnosti, da bi se popravila škoda, ter boljše obveščanje državljanov o pomenu narave in biotske raznovrstnosti. Ista raziskava tudi kaže, da malo državljanov pozna omrežje Natura 2000 ter prizadevanja EU in njenih držav članic za njegovo zaščito.

Zato je v **strategiji EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030** poudarjen pomen večje ozaveščenosti o biotski raznovrstnosti ter večjega vključevanja biotske raznovrstnosti in ekosistemov v šolsko in visokošolsko izobraževanje ter poklicno usposabljanje. Komisija v mednarodnih pogajanjih za globalni okvir za biotsko raznovrstnost po letu 2020 vztrajno omenja pomen kulturnih sektorjev in vključevanje akterjev v izobraževanje, medije in umetnost ter kulturni sektor.

Strateški ukrepi in ključni primeri

- **Nagrada za zeleno prestolnico Evrope** (za večja mesta) in **nagrada zeleni list** (za mesta z manj kot 100 000 prebivalci) ter njuna osredotočenost na sodelovanje in udeležbo državljanov zagotavljata obsežen prostor za kulturne in izobraževalne dejavnosti na temo trajnosti. Nagradi, financirani v okviru programa LIFE, podpirata izvajanje zelenega dogovora na terenu na ravni mest. Zmagovalna mesta so v ospredju zelenega prehoda in lahko postanejo vzor za druga mesta. Prejemniki nagrade za

zeleno prestolnico (en na leto) prejmejo 600 000 EUR, prejemniki nagrade zeleni list (največ dva na leto) pa 200 000 EUR. Naziv zmagovalce podpira in spodbuja, da med letom organizirajo raznovrstne ukrepe in projekte. Ti običajno vključujejo izobraževalno podporo v šolah ali za mlade, umetniške in trajnostne projekte za državljane, umetniške predstave, ki tolmačijo umetnost in varstvo okolja itd.⁶⁸. Podelitvene slovesnosti običajno vključujejo kulturne dogodke in predstavitve. Mesta poročajo, da naslov prinaša številne koristi, vključno z večjo mednarodno medijsko pokritostjo, večjim zagonom v mestu za nadaljnje izboljševanje okoljske trajnostnosti ali večjo privlačnostjo mesta kot turistične destinacije.

- **Sodelovanje z naravoslovnimi in znanstvenimi muzeji, botaničnimi vrtovi, živalskimi vrtovi in akvariji v svetovni koaliciji za biotsko raznovrstnost.** Koalicija, ki jo od marca 2020 usklajuje Komisija, združuje te institucije in organizacije, odprta pa je tudi za raziskovalna središča in univerze, naravne rezervate in zavarovana območja po vsem svetu, pa tudi muzeje vseh kategorij, na primer muzeje umetnosti, arhitekture ali zgodovine. Poziva jih, naj združijo moči in povzdignejo svoj glas o naravni krizi ter poudarijo pomen narave za človeštvo. Koalicija zdaj zajema 51 držav in ozemelj ter ustvarja skupnost 323 organizacij, nacionalnih parkov in zavarovanih območij, akvarijev, botaničnih vrtov, živalskih vrtov, muzejev (vključno z muzeji umetnosti), raziskovalnih središč in univerz, da bi podprla politični zagon, skupaj z drugimi svetovnimi političnimi koalicijami za naravo.
- **Zbirka orodij za izobraževanje o varstvu narave:** v okviru širšega projekta ozaveščanja o potrebi po varstvu narave ta zbirka orodij za učitelje pomaga pri sodelovanju z najstniki na področju varstva narave v Evropi. Zagotavlja številne notranje in zunanje dejavnosti, združene v štiri module: (i) kakšen odnos imamo do narave; (ii) raziskovanje narave Evrope; (iii) kako varujemo naravo v Evropi in (iv) sodelovanje pri varstvu narave. Številne dejavnosti so podprte s podatki in informacijami, ki so na voljo v podatkovnih zbirkah in pregledovalnikih evropskega izobraževalnega prostora. Zbirka orodij je na voljo v vseh jezikih EU⁶⁹. Med pričakovanimi rezultati so: ozaveščanje najstnikov, pomoč pri razumevanju politik EU o varovanju narave, direktiv o naravi in omrežja Natura 2000 ter spodbujanje mladih k sodelovanju pri varstvu narave.
- **Sinergije med varstvom območij Natura 2000 in kulturno dediščino:** Kot eden od rezultatov akcijskega načrta EU za naravo, ljudi in gospodarstvo ter tudi kot nadaljevanje evropskega leta kulturne dediščine 2018 je Komisija objavila poročilo z naslovom *Natural and cultural heritage in Europe: Working together within the Natura 2000 network* (Naravna in kulturna dediščina v Evropi: sodelovanje v okviru omrežja Natura 2000)⁷⁰. Poročilo proučuje prostorsko prekrivanje naravnih območij in kulturnih znamenitosti, obravnava njihove skupne grožnje in izzive ter priložnosti, ki so na voljo v okviru različnih skladov EU za zagon skupnih pobud na področju narave in kulture. V njem so določena tudi priporočila o tem, kako je mogoče rešiti izzive ter kako spodbujati celostno upravljanje in s tem povezane socialno-ekonomske koristi.

Komisija je objavila zemljevid zgodb, ki uporabnikom omogoča, da raziščejo prekrivanje območij Natura 2000 in svetovne dediščine⁷¹. Prav tako je bila zbrana vrsta študij primerov, da bi se pokazali praktični primeri različnih vidikov uspešnega celostnega upravljanja naravne in kulturne dediščine na območjih Natura 2000⁷². Eden od glavnih rezultatov takega povezovanja bi lahko bila večja zmogljivost območij kulturne in naravne dediščine, da privabijo obiskovalce. To pa ima lahko kaskadni učinek na lokalno gospodarstvo z novimi priložnostmi za trajnostni turizem, poslovanje in

⁶⁸ Na primer projekt kampiranja v gorah za ozaveščanje mladih o podnebnih spremembah: Une expérience inédite: bivouaquer à la Bastille! – J'agis – Je rêve (greengrenoble2022.eu).

⁶⁹ <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/e33a1119-8fa2-11ec-8c40-01aa75ed71a1/language-sl>

⁷⁰ [Natural_and_Cultural_Heritage_report_2019_WEB.pdf](#) (europa.eu).

⁷¹ Explore Natura 2000 (arcgis.com).

⁷² *Europe's cultural and natural heritage in Natura 2000* (Evropska kulturna in naravna dediščina v omrežju Natura 2000) – Urad za publikacije EU (europa.eu).

razvoj okoli območij. To lahko vodi do boljšega sprejemanja omejitev, povezanih z varstvom območij naravne in kulturne dediščine.

Prihodnji ukrepi:

- **začetek kampanje za ozaveščanje o trajnostnem tekstilu** ob upoštevanju strategije EU za trajnostne in krožne tekstilne izdelke, da se spodbudita vloga EU pri reševanju izzivov ustvarjalnih sektorjev (oblikovanje, tekstil in moda) ter pomen krožnega tekstila in mode v EU;
- **poudarek** na okoljskih, gospodarskih in zdravstvenih koristih strategije ter njenem prispevku k večji neodvisnosti in odpornosti EU od virov, pa tudi zagotavljanje praktičnih rešitev v vseh fazah življenjskega cikla tekstila in posameznim potrošnikom, ki bodo prispevale k uresničevanju vizije strategije EU za tekstilne izdelke;
- **zagotovitev vključevanja** mladih, vključno z mladimi oblikovalci, vplivneži in umetniki, v komunikacijsko kampanjo, da bi hitra moda v Evropi „šla iz mode“;
- **razvoj pregledovalnika zemljevidov za pomoč pri zmanjšanju vpliva poplav na območja kulturne dediščine:** države članice pri izvajanju predhodnih ocen poplavne ogroženosti v skladu z direktivo o poplavah ne upoštevajo vedno ogroženih območij kulturne dediščine. Razlog je morda potreba po izboljšanju ocenjevanja. Komisija bo kmalu zagotovila pregledovalnik zemljevidov, ki bo poplavna območja med drugim povezal s kulturno dediščino.

N. Kmetijska politika

Okvir politike in ključni primeri

Strateški načrti skupne kmetijske politike (SKP) (2023–2027)⁷³ držav članic lahko vključujejo posebne naložbe, ki so osredotočene na kulturo: to vključuje tudi razvoj sistemov geografskih označb EU⁷⁴ za kmetijske proizvode in živila, vina ter žgane pijače. SKP podpira kmetijstvo in kmete z dohodkovno podporo, tržnimi ukrepi in razvojem podeželja. Razvoj podeželja zlasti krepi socialno-ekonomsko, socialno-kulturno in okoljsko trajnostnost podeželskih območij ter močno vpliva na obsežen kulturni sektor.

Ukrepi za spodbujanje registracije geografskih označb in razlikovanja zajamčenih tradicionalnih posebnosti, sodelovanja ter pobude LEADER (metoda lokalnega razvoja) lahko v obdobju 2023–2027 podpirajo tudi trajnostnost lokalnih živil (proizvodnja, označevanje ter ohranjanje lokalne grajene in kulturne dediščine).

Za kulturne dejavnosti se lahko štejejo tudi kartiranje živil, označevanje in kulinarična dediščina ter zaščita načina proizvodnje hrane. Infrastruktura in trajnostnost (okoljska, kulturna, socialno-ekonomska) sta zato ključnega pomena za koristi kulturnega in ustvarjalnega sektorja ter sektorja dediščine.

O. Obrambna industrija in vesoljske politike

Program Unije za opazovanje in spremljanje Zemlje Copernicus zagotavlja podporo skupnosti za kulturno in naravno dediščino, da se olajša vsakodnevno kartiranje, spremljanje in upravljanje kulturne dediščine.

⁷³ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27_sl

⁷⁴ https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_sl

V uredbi o vesoljskem programu Unije⁷⁵ je ohranjanje kulturne dediščine izrecno omenjeno (člen 49(3)) kot ena od ključnih politik, ki jo podpira program Copernicus.

Strateški ukrepi in ključni primeri

Program Copernicus že nekaj let obravnava področje kulturne in naravne dediščine, tako da s svojimi podatki, proizvodi in storitvami podpira skupnost na področju kulturne dediščine. Glavni cilj na tem področju je spremljanje in ocenjevanje morebitnih vplivov podnebnih sprememb, naravnih in antropogenih nesreč, humanitarnih kriz ter konfliktov na področju kulturne in naravne dediščine, da bi se okrepilo preprečevanje in upravljanje ter podprl trajnostni razvoj.

Večina storitev programa Copernicus na različne načine prispeva k spremljanju, ocenjevanju tveganja in preprečevanju škode na območjih kulturne dediščine. Na primer:

- storitev za podporo zunanjim ukrepom za ocenjevanje morebitne škode na območjih kulturne dediščine na konfliktnih območjih, ki mednarodni skupnosti niso dostopna;
- storitev za spremljanje podnebnih sprememb, pri kateri se nekateri kazalniki uporabljajo za ocenjevanje nevarnosti požarov;
- storitev za spremljanje kopnega z oceno tveganja zaradi geološke nevarnosti, ki jo povzročata narava in človek, geodezijo, prostorskim načrtovanjem mestnih in podeželskih okolij, poplavno ogroženostjo;
- storitev za spremljanje ozračja, pri kateri se preverjata kakovost zraka ter posledična morebitna škoda na spomenikih in stavbah;
- storitev za ravnanje v izrednih razmerah, ki podpira zlasti ukrepe za kartiranje na zahtevo (pri hitrih aktivacijah ter aktivacijah za tveganje in vzpostavitev normalnega stanja), preprečevanje, pripravljenost, odzivanje in vzpostavitev normalnega stanja, in sicer z analizo, ocenjevanjem ter spremljanjem stopnje škode in morebitnih povezanih tveganj.

Ustanovljena je bila tudi projektna skupina Copernicus za kulturno dediščino⁷⁶, da bi s podatki in storitvami programa Copernicus analizirala stanje dejavnosti na področju kulturne dediščine. Ko so bile opredeljene zahteve uporabnikov, je potrdila, da „večina sedanjih proizvodov izpolnjuje opredeljene zahteve“. Poleg tega se lahko preučijo tudi dejavnosti krepitve zmogljivosti, vključno s podporo za razvoj znanj in spretnosti ter usposabljanje strokovnjakov, pa tudi namenski akademski tečaji.

Druge dejavnosti vključujejo:

- posebno potrditev koncepta, namenjeno digitalnemu turizmu in kulturni dediščini, ki je del projekta Copernicus Demonstrators (javna naročila), ki naj bi se začela izvajati v letih 2023/2024;
- v okviru pobude EUSpace4Ukraine je potekal hekaton (od 29. junija do 1. julija 2022), ki je vključeval aplikacije, povezane z varstvom kulturne dediščine;
- platforma za posvetovanje z uporabniki 2023 bo obravnavala potrebe uporabnikov in zahteve komercialnih uporabnikov.

Poleg tega v kombinaciji z nacionalnimi dejavnostmi in mednarodnimi ukrepi že poteka analiza za opredelitev možnih načinov za izboljšanje in prilagoditev proizvodov programa Copernicus (glej na primer Unescovo dejavnost skupnosti GEO Urban Heritage Climate Observatory).

⁷⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0696&from=SL>

⁷⁶ https://www.copernicus.eu/sites/default/files/2020-10/CC-2020-37_Copernicus-Cultural-Heritage-Task-Force-Report_0.pdf

Prihodnji ukrepi:

- storitve programa Copernicus bodo še naprej prispevale h **kartiranju, spremljanju in upravljanju kulturne dediščine**;
- podpora uporabi programa Copernicus na prodajnem trgu v zvezi s spremljanjem in uresničevanjem kulturne dediščine z **analizo potreb uporabnikov in potrjevanjem koncepta**;
- uvedba **edinstvene točke dostopa do podatkov z informacijami iz različnih delov programa Copernicus, ki so koristne za uporabnike kulturne dediščine** in ki jih je treba oceniti ob upoštevanju razpoložljivih virov, prednostnih nalog ter aktualnih nacionalnih in mednarodnih pobud.

P. Mehanizem Unije na področju civilne zaščite

Okvir politike in ključni primeri

Namen mehanizma Unije na področju civilne zaščite⁷⁷ je zaščita „ljudi, pa tudi okolja in premoženja, vključno s kulturno dediščino, ob vseh vrstah naravnih nesreč in nesreč, ki jih povzroči človek (...)“ (člen 1(2)). Mehanizem Unije na področju civilne zaščite usklajuje zagotavljanje pomoči, kot so reševalna sredstva, strokovno znanje, ekipe civilne zaščite in specializirana oprema, pri odzivanju na prošnje držav, ki jih prizadene nesreča, kadar so njihovi nacionalni viri preobremenjeni.

Strateški ukrepi in ključni primeri

Mehanizem Unije na področju civilne zaščite zajema celoten cikel obvladovanja tveganj nesreč ter podpira ukrepe preprečevanja, pripravljenosti in odzivanja. Med drugim podpira prizadevanja na področju ocenjevanja tveganja ter sistemov zgodnjega opozarjanja in spremljanja. V okviru mreže znanja za evropsko civilno zaščito organizira in usklajuje usposabljanja, vaje, izmenjavo strokovnega znanja in svetovalne misije. Mehanizem Unije na področju civilne zaščite spodbuja medsektorski pristop in podpira izmenjavo dobrih praks.

Poleg tega ta mehanizem financira projekte na področju kulturne dediščine, prizadete v nesrečah. V okviru projekta ProCultHer⁷⁸ (2019–2021) je bila na primer razvita evropska metodologija⁷⁹ za obravnavanje varstva kulturne dediščine v izrednih razmerah in lažjo vzpostavitev nove zmogljivosti mehanizma Unije na področju civilne zaščite na tem področju.

Pri odzivanju na prošnje za pomoč na področju kulturne dediščine lahko mehanizem Unije na področju civilne zaščite olajša zagotavljanje pomoči v naravi (na primer zaščitne opreme) in strokovnega znanja, tudi v obliki svetovalnih misij. Nedavno je Komisija v odziv na rusko vojno agresijo proti Ukrajini usklajevala svojo največjo operacijo v okviru mehanizma Unije na področju civilne zaščite do zdaj⁸⁰, ki vključuje tudi pomoč na področju varstva kulturne dediščine, kot je pomoč v obliki vrečk peska, embalažnega materiala za ohranjanje kulturnih artefaktov in kompletov za zaščito kulturnih dobrin.

Prihodnji ukrepi:

⁷⁷ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2013/1313/oj/?&locale=sl>

⁷⁸ <https://www.proculther.eu>

⁷⁹ <https://www.proculther.eu/wp-content/uploads/2022/06/PROCULTHER-Methodology.pdf>

⁸⁰ Vseh 27 držav EU ter Norveška, Turčija, Severna Makedonija in Islandija so ponudile pomoč v naravi, ki je zajemala vse od medicinske opreme do vozil in energetske opreme ter sredstev za varstvo kulturne dediščine. Predmeti se ukrajinskim organom dostavljajo v okviru samostojnih ali skupnih operacij prek logističnih vozlišč mehanizma Unije na področju civilne zaščite, vzpostavljenih na Poljskem, v Romuniji in na Slovaškem.

- **povečanje zmogljivosti za napotitev skupin strokovnjakov na področju kulturne dediščine in civilne zaščite:** v letu 2023 je načrtovano sprejetje sprememb Izvedbenega sklepa Komisije 2014/762/EU v zvezi z novimi zahtevami glede kakovosti za povečanje zmogljivosti mehanizma Unije na področju civilne zaščite;
- **okrepitev profila varstva kulturne dediščine v operacijah odzivanja na nesreče:** projekt ProCultHer-Net⁸¹ bo nadalje krepil zmogljivosti organov civilne zaščite v Evropi za varstvo kulturne dediščine, in sicer s povezovanjem strokovnjakov na področju civilne zaščite in kulturne dediščine po vsej Evropi.

4. SKLEPI: POT NAPREJ

Kulturni ukrepi imajo ključno vlogo pri oblikovanju prednostnih nalog politike in ukrepov za trajnostnost, tudi v različnih politikah in programih EU. Da pa bi v celoti izkoristili potencial kulturnih ukrepov na področju trajnostnega razvoja, za trajnostni razvoj in kot trajnostnega razvoja, ter vlogo kulturnih sektorjev, bi bilo treba obravnavati razpršeno porazdelitev kulturnih ukrepov, ki so usmerjeni v trajnostni razvoj na številnih različnih področjih politike.

V poročilu skupine za odprto metodo koordinacije o kulturni razsežnosti trajnostnega razvoja, objavljenem 20. septembra 2022, je poudarjeno, da je v tem „viharnem obdobju“, v katerem odnos med naravo in človekom nenehno ogrožajo vse večja neravnovesja in neenakosti, najboljši možni odgovor oblikovalcev politik „kulturni pogum za spremembe“. EU ima ogromno priložnost in odgovornost, da usmerja ta proces boljšega izkoriščanja (premalo uporabljenega) potenciala kulture. To poročilo prispeva k procesu razmisleka, saj zagotavlja dokaze o obstoječem medsebojnem vplivu kulture in trajnostnega razvoja ter o potrebi po njeni okrepitvi v prihodnosti.

Kot je navedeno v končni izjavi, sprejeti na konferenci MONDIACULT 2022, na kateri so bili predstavljeni ključni ukrepi EU na področju kulture in ciljev trajnostnega razvoja, lahko kombiniran pristop h kulturi in trajnostnosti ter večja politična skladnost med kulturnimi politikami in strategijami trajnostnega razvoja koristita različnim ravnam oblikovanja politik v Evropi. „Zavzemamo se za sistemsko umestitev kulture v javne politike s prilagajanjem razvojnih strategij in okvirov na mednarodni, regionalni, podregionalni, nacionalni in lokalni ravni, pa tudi v politikah drugih ustreznih skladov in programov ZN, kot omogočitev dejavnika in gonila odpornosti, socialne vključenosti in gospodarske rasti (...),“ je navedeno v izjavi⁸².

Zato je bistveno, da se horizontalni pristop k trajnostnemu razvoju pretvori v popolnoma vidno sodelovanje s kulturo in ustvarjalnostjo kot goniloma razvoja. Skupna prizadevanja za reševanje svetovnih izzivov, kot so blažitev tveganj podnebnih sprememb ali evropski zeleni dogovor in cilji Agende 2030, bi morala biti močno odvisna od kulture, da bi se spodbudili novi vzorci človeškega vedenja in enakost spolov s kulturno udeležbo in olajšal dostop do kulturnih priložnosti z inovativnimi praksami ali postopki z več deležniki.

Združevanje inovacij, ki temeljijo na kulturi, z naložbami, ki temeljijo na trajnostnosti, in prilagodljivimi odzivi na prebojne spremembe družbe v času krize bi morali biti v središču novih političnih okvirov za ponovni razmislek o oblikovanju kulturne politike na bolj strateške, skladne in učinkovite načine.

⁸¹ Dodatne informacije o projektu so na voljo na spletni platformi mreže znanja za evropsko civilno zaščito na naslovu <https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/union-civil-protection-mechanism-projects>.

⁸² https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2022/10/6.MONDIACULT_EN_DRAFT%20FINAL%20DECLARATION_FINAL_1.pdf

Prvi korak v tej smeri je lahko nov pristop h krepitvi strateškega okvira EU za kulturo, kot je predlagano v poročilu Komisije o delovnem načrtu za področje kulture 2019–2022 in kot pobuda vključeno v nov delovni načrt EU za kulturo 2023–2026. Nov strateški okvir EU bi lahko zagotovil večjo skladnost in doslednost politik ter med svoja splošna načela vključil zavezo uresničevanju Agende 2030, s čimer bi odražal ambicije, izražene v izjavi o kulturi s konference MONDIACULT 2022, ki vključuje poziv k okrepljenim javnim politikam in mednarodnemu sodelovanju na področju kulture.